سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم يَقُوْلُ نَضَّرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مِنَّا شَيْئًا فَبَلَّغَهُ كَمَا سَمِعَهُ. مرقات ج ۱ ص ۴۴۲

ابن مسعود ﷜ فرمايي چي ما دنبي كريم ﷺ څخه اوريدلي دي چي ده مبارك فرمايل چي الله ﷻ دي هغه شخص منور و گرځوي كوم چي زما څخه خبره واوري او پر هغه طريقه يي (نورو ته) ورسوي.

حضرت نبي كريم ﷺ فرمايلي دي :

كوم سړی چي زما وامت ته دفائدې رسولو په خاطر د امر دين

څلویښت احادیثه

په ياد كړي نو الله تعالى ﷻ به هغه د قيامت په ورځ فقيه را پورته كوي او دقيامت په ورځ زه دده شفاعت كونكى او (د ده پر طاعاتو باندي) شاهد گرځم.

Ketabton.com

تــاليف

مولوي احمد گل كندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري ټاون كراچي

نـــاشر

اشرفيه مدرسه لوموړی ناحيه كندهار

موبائل نمبر ۰۷۰۰۳۰۸۶۵۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب پېژندنه

د کتاب نوم : څلويښت احـــاديثه

د کتاب مؤلف : مفتي احمدګل کندهاري

فاضل تخصص علامه بنوري ټاون

تصحيح کونکی : مولوي محمدرسول صاحب

کمپوز : محمدرسول سعيد

۰۳۰۰۳۸۹۰۲۹۸ (۰۰۹۲)

تعداد : ۱۰۰۰ عدد

چاپ : لومړی ځل چاپ

ناشر : جامعه اسلاميه اشرفيه

لومړی ناحيه کندهار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نوموړي کتاب فهرست

شمیر	مضمون	صفحه
۱	د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي	۱
۲	د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی	۴
۳	د سنت مقدسه اتباع لازمه ده	۷
۴	د بدعت څخه ځان ساتل	۱۰
۵	توبه ګناه محوه کوي	۱۴
۶	د بدو څخه راګرځول	۱۶
۷	د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده	۱۹
۸	د اولاد حق پر مور وپلار باندي	۲۲
۹	د ښو خلګو ناسته	۲۴
۱۰	د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق	۲۷
۱۱	د یو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زیات اړیکي شکول جواز نه لري :	۳۱
۱۲	رحم پر مؤمنانو باندي	۳۴
۱۳	پر ښځو باندي ترحم کول	۳۶
۱۴	د نکاح فضیلت	۳۹
۱۵	ږیره پریښودل	۴۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	نمبر
۴۳	د حلال رزق کوښښ کول	۱۶
۴۵	سلام اچول	۱۷
۴۸	غیبت سخته ګناه ده	۱۸
۵۲	د ظلم څخه ځان ساتل	۱۹
۵۳	ځان ساتل د حسد ، بغض، بدګمانۍ وغیره څخه	۲۰
۵۶	د بخل بد والی	۲۱
۵۸	د دنیا محبت	۲۲
۶۰	د مسلمان خطا ایستل	۲۳
۶۲	د جمعې دلمانځه پرېښودونکی منافق دی	۲۴
۶۳	د عکسو دفع کول	۲۵
۶۵	مرګ د هغه چا چې د جهاد تمنی یې هم نه وي کړې	۲۶
۶۷	د درود شریف فضیلت	۲۷
۶۹	فضیلت د طلب علم	۲۸
۷۱	د جماعت دلمانځه فضیلت	۲۹
۷۳	د خیرات او صدقې فضیلت	۳۰
۷۵	د مسجد تعظیم	۳۱
۷۷	د قرآنکریم فضیلت	۳۲
۸۰	د تقوا داره عالم فضیلت .	۳۳
۸۳	د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده	۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمیر	مضمون	صفحه
۳۵	ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي	۸۵
۳۶	د نیوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي	۸۷
۳۷	د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړئ څکه دفتنو څخه د خلاصیدو یو لوی سبب دی	۸۹
۳۸	قیامت ته نږدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي یې په لاس کي وي	۹۱
۳۹	د نبي کریم ﷺ مهم وصیتونه	۹۳
۴۰	د ذکر او ذاکر فضائل	۹۶
۴۱	د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :	۹۹
۴۲	د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رایه :	۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱﴾ د اعمالو دار ومدار پر نیتو باندي دي :

﴿ اِنَّمَا الاَعْمَالُ بِالنِّيَاتِ ﴾ [1]

ترجمه : د ټولو کارو اعتبار په نیتو سره دی، یعني د عمل ثمره او اعتبار په نیت سره دی .

لغات : اَعْمَالْ جمع دعمل ده، او عمل کار ته ویل کیږي .

نِیَاتْ : جمع دنِیَةٌ، د زړه قصد او ارادې ته ویل کیږي .

فضیلت : امام شافعي رح دا حدیث دعلم دریمه حصه بولي وجه داچي اعمال پر درې قسمه دی : د زړه عمل، د ژبې عمل او د اعضاوو عمل .[2]

علامه ابن دقیق العید فرماي چي داحدیث علماؤو په ثلث الاسلام سره ملقب کړی دی .[3]

صاحب ابوداؤد سلیمان ابن اشعث ستیجستاني رح نصف فقه بللی دی .[4] حضرت امام صاحب رح داحدیث شریف څلورمه د علم بللی دی .

---

[1] عَنْ اَمیر المؤمنین اَبِي حفص عُمَر بن الخَطاَب ﷺ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ یَقُولُ لاَ اِنَمَاالاَعْمَالُ....... الخ . رواه شیخین.

[2] فتح الباري ،مرقات ج ۱ صـ ۴۲.

[3] فتح الباري ج ۱ صـ ۱۰.

[4] فتح الباري ج ۱ صـ ۱۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالرحمان بن مهدي رح فرمايې چي څوك دكتاب د تصنيف اراده وکړي هغه شخص دي په دغه حديث سره شروع کوي .

دگناه کار په نيت سره نه سميږي .

عبادتونه دوه قسمه دي : (۱) مقصودي عبادتونه لکه کلمه ، لمونځ، روژه، حج او زکات ددغه مقاصدو اصل صحت پر نيت باندي موقوفه دی . (۲) هغه عبادتونه چي د بل عبادت لپاره واسطه وي لکه اودس، پوټيده دعورت او داسي نور، ددغه اعمالو ثواب په نيت سره زياتيږي اصل صحت يې په نيت پوري نه دی تړلی .

په يوه عمل کښي ډير نيتونه کيدلای سي پرنيت باندي يې ثواب دی لکه نکاح : نيت داتباع سنت، نيت د اولاد صالح، نيت دځان دپاکدامنۍ وغيره پر نيت باندي ثواب سته .

د حديث د راوي مختصر حالات (خليفه راشد) :

د حديث راوي حضرت عمر بن خطاب ﷺ دی، کنيت يې ابوحفص دی نسبا قريشي دی، تر ۴ناريونو او ۱۱ ښځو وروسته دنبي کريم ﷺ د دعاء په برکت په اسلام مشرف سوی دی، حضرت ابوبکر صديق ﷺ په خپل ژوند کښي دی مبارك خليفه گرځولی دی . د حضرت مغيره غلام ابولؤلؤ د چهارشنبې په ورځ ۲۶ذوالحجه ۲۳ھ په مدينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

منوره کي دسهار دلمانځه تر مخه دی مبارك په خنجر ووهی او په اول محرم باندي ده مبارك ددنیا څخه سترګي پټي کړې، دده مبارك عمر ۶۳کاله وو، د خلافت موده يې لس کاله شپږ مياشتي وه ، حضرت صهيب ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی او دنبي کريم ﷺ په حجره مبارکه کي دفن دی .

روايات احاديث دده مبارك څخه ۵۳۹ دی .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲﴾ د انسان فضیلت پر نورو باندي په تقوی او عمل صالح سره دی :

﴿ اَنَّ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ قَالَ لَهُ اِنَّكَ لَسْتَ بِخَيْرٍ مِّنْ اَحْمَرَ وَلاَ اَسْوَدَ اِلاَّ اَنْ تَفْضُلَهُ بِتَقْوٰی[1] . ﴾

ترجمه : نبي کریم ﷺ و ابوذرغفاري رضي الله عنه ته وفرمایل چي ته نه یې بهتره پر سره رنګ والا (انسان) باندي او نه پر تور رنګ والا (انسان) باندي ،مګر دا چي ته بهتري پیدا کړې (پر بل انسان باندي) په تقوا سره .

لغات : اَحْمَرْ: سور رنګ ته وایې جمع یې اَحَامِرْده، او مؤنث یې حُمْرَاء ده .

اَسْوَدَ: دباب (س) څخه تورسوی مؤنث یې سُوْدَاء ده.

تَفْضُلَه : د باب (س) څخه باقي پاتیدل، د باب (ن) څخه بهتره کیدل.

بِتَقْوٰی: د الله ﷻ له خوفه دهغه دفرمان موافق عمل کوي .

تشریح : په حدیث مقدسه کي یو قانون ذکر دی چي د انسان فضیلت پر ظاهري شکل وصورت باندي نه دی بلکه د

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت مدار پر دیني اخلاقو ،عمل صالح او تقوا سره دی ، په یو حدیث[1] کي ذکر دي چي عمل صالح او تقوی نه لري په نسب سره مخته نسي تللای چي فلان سید دی، فلان قریشي دي، البته وروسته تر عمل صالح او تقوی بیا په نسب سره ډیر مخته ځي ځکه چي بنیاد یې طلایې دی .

د تقوی درې مرتبې دي :

(۱) کمه مرتبه دتقوا داده چي د کفر او شرك څخه ځان وساتي .

(۲) میانه مرتبه د تقوی داده چي دگناه څخه دمنهیاتو څخه د شریعت مقدسه ځان ساتي .

(۳) اعلی او افضله مرتبه د تقوی داده چي د ذات الهي جل وعلا سره همیشه حضور لري . او دغیر الله څخه فارغه وي یعني فکر یې په غیر الله سره نه وي بند .[2]

حالات مختصره ابو ذر ﷺ :

نوم یې جندب، ابوذر یې کنیت او مسیح الاسلام یې لقب وو، په اول کي داسلام په مکه مکرمه کي یې اسلام راوړی دی، واقعه داسلام یې مشهوره ده په آخر د عمر کي یې رویښتان ټوله سپین سول، د غزوه خندق وروسته یې ټوله عمر د نبي کریم ﷺ په خدمت

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۲.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۳۹۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښې تیر کړی دی، تر مخه په قبیله غفار کښې وو، حضرت ابوذر ﷺ فقیر،زاهد او تاریك دنیا وو او ډیرې دردناکې واقعې یې دي ، دحضرت عثمان ﷺ په امر ده خپله مقام زبده اختیار کې هلته یواځې وو یوه کور والا ورسره وه، تر وفات وروسته یوه یمني قافله را روانه وه او په هغه قافله کې حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ وو هغه راغلی د غسل،جنازې او دفن کارونه یې ور دسره کړه ، د احادیثو روایتونه دده مبارك څخه ۲۸۱دي .

❀❀❀

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳﴾ د سنت مقدسه اتباع لازمه ده .

﴿ مَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِيْ فَلَيْسَ مِنِّيْ ﴾ [1]

ترجمه : کوم چا چي زما د طريقې څخه اعراض (سرغړونه) وکړه هغه زما څخه نه دی .

لغات : رَغِبَ د باب (س) **څخه رُغْبَةٌ عَنْهُ**، اعراض کول، رُغْبَةٌ فِيْه ، خوښول .

سُنَّتِيْ : خصلت، عادت، طبيعت ، جمع يې سُنَنْ راځي .

تشريح : شريعت مقدسه د ذات الهي ﷻ او دنبي کريم ﷺ د حکم وروسته هيڅ قسم اختيار مؤمن ته نه دی ورکړی بلکه د الله جل جلاله او د نبي کريم ﷺ د حکم نه منلو په صورت کي نافرمانه او اعراض کونکی دی چي دا روګرداني سبب د ګمراهي ګرځي ، البته اعراض بيا فرق لري د فرضو څخه اعراض، دواجب څخه اعراض، دسنت مؤکده څخه اعراض، بيا دا اعراض دوه قسمه دی يو دادی چي انکار لري بل انکار نه لري عمل نه پر کوي تفصيل يې دادی : د فرض منکر کافر دی، دواجب او سنت مؤکده منکر فاسق دی او بيره د کفر پر سته، که د فرض

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

انکار نه وي عملي يې ترك کړی وي دې ته فاسق وايي او بيره د کفر پر سته لکه لمونځ نه کونکی ، دواجب تارك فاسق دی د سنت مؤکده تارك د نبي عليه السلام د شفاعت څخه دمحرومۍ مستحق گرځي او حرام قطعي ته نږدې عمل دی .[1]

حاصل دا چي اعراض د نبي کريم ﷺ د سنتو څخه سبب دگمراهۍ دی يا ډيره گمراهي يالږ، اللهﷻ دي ټولو مسلمانانو ته اتباع دسنت نصيب کړي . آمين .

حالات راوي حضرت انس ﷺ :

انس يې نوم او ابو همزه يې کنيت دی،دپلار نوم يې ابوطلحه دی، لس کاله يې دنبي کريم ﷺ خدمت کړی دی تر لس کاله تر مخه پيدا سوی دی، نبي کريم ﷺ چي مديني منورې ته تشريف راوړی دده عمر لس کاله وو ابوطلحه ﷺ نبي کريم ﷺ ته دخدمت لپاره پيش کړي او نبي کريم ﷺ قبول کړی ، حضرت ابوبکر صديق ﷺ دی د بحرين عامل مقرر کړی . ۱۲۸۶ احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي . نبي کريم ﷺ ده لره د ډير مال،ډير اولاد، او د ډير عمر د دعاء سره دمغفرت دعاء کړې ده ، د اولاد ډير والی يې دومره وو چي ۹۸ اولاده ده مبارك په خپل لاس دفن کړي دي او زراعت اومالداري يې

---

[1] حسامي صـ ۵۹ . حاشية الطحطاوي صـ ۵۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کال کي دوه فصله حاصلات کول اوهمدارنګه يې د اولاد کيفيت وو ، عمر يې هم اوږد وو ، ده مبارك به فرمايل چي دعمر څخه ستړی سوم اوس د مغفرت په اميد يم چي دنبي کريم ﷺ ددعاء اخري جز دی ، حضرت عمر ﷺ دی مبارك بصرې ته د احاديثو او فقهي د معلم په صفت وليږي، په ۱۰۲هجري کال کښي دی مبارك هلته وفات سو او همدی آخري صحابي وو .[1]

❁❁❁❁❁

---

[1] روضة الطالبين صـ ۴۸۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴﴾ د بدعت څخه ځان ساتل :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ مَنْ وَقَّرَ صَاحِبَ بِدْعَةٍ فَقَدْ اَعَانَ عَلٰى هَدْمِ الاِسْلاَمِ﴾

ترجمه : کوم شخص چې د بدعتي تعظيم وکړی نو په تحقيق سره هغه د اسلام په نړولو کې کومك وکړی .

لغات : وَقَّرَ: دباب تفعيل څخه تعظيم کول .

بِدْعَة : نوی شی، جمع بِدَعُ ده باب فتح څخه معنی ايجادول بيله نمونې يو شی جوړول .

هَدَمَ : د باب (ض) څخه ماتول نړول .

تعريف بدعت : بدعت په اصطلاح شرح کې هغه کار ته وايې چې په خير قرون په زمانه کې نه وي او سلف (صحابه، تابعين تبع تابعين) د هغه وطرف ته دعمل کولو لپاره محتاج وي هغو دغه کار نه وي کړی اوس يې يو شخص د ثواب په نيت وکړي دغه عمل ته بدعت وايې لکه نفل لمونځ په جماعت باندې صحابه کرامو نه دی کړی سره د دې چې دوئ و دې ته محتاج وه چې عبادت په ښه طريقه باندې وسي چې ثواب يې ډير سي ، يا نور نوي کارونه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه تعریف پر صادق وي نو دغه ته بدعت وايې [1]. په بدعت شرعي کي حسن نسته بلکه هر فرد يې قبيح دی هم دغه قول د حضرت امام رباني رح دی په دغه مذکوره تعريف سره دانوی طرز د سکونت اسباب لکه الماری، کوربچې، فرش وغيره داخو هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته نو دې ته بدعت نه وايې ولي د ثواب نيت نسته،همدارنگه وسائل لکه لمانځه ته په موټر کي تلل وغيره ، همدارنگه قيام مدارس، فنون صرف نحو وغيره ټوله دبدعت څخه وتلي دي دغه اعمالو ته بدعت نه ويل کيږي که څه هم د نبي عليه السلام په زمانه کي نه وه اوس سته او هم د ثواب په نيت دي مگر دبدعت تعريف نه پر صادقيږي په تعريف کي دبدعت داقيد ؤ چي دصحابه کرامو ﷺ به ودغه عمل ته ضرورت وو ، او دغه فنونو وغيره ته ددوئ مبارکانو ضرورت نه وو ځکه دي ته بدعت نه وايي که څه هم دثواب په نيت وي .

نو دهر عمل چي دبدعت تعريف صادق سي دغه عمل ته بدعت ويل کيږي او دغه سړی ته بدعتي ويل کيږي مثال لکه په بعضو ځايو کي تر اذان دمخه او وروسته په زوره اواز صلاتونه ويل، او همدارنگه په هر ملك كي مختلف بدعتونه

---

[1] توضيحات شرح مشکوة ج ١ ص ٣٦٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي په شريعت مقدسه کي هيڅ اصل نلري ، حق تعالی ﷻ دی تړوله مسلمانان ددغه ضلالت او گمراهي څخه وساتي .

تشريح : د بدعت کونکي د تعظيم مختلف قسمونه دي مثلا چي دی راسي دده لپاره ولاړ سي يا په مجلس کي يو ښه ځای ورکول يا خدمت يې کول وغيره .[1]

هدم الاسلام : د بدعتي تعظيم د بدعت تعظيم دی او دبدعت په تعظيم کښي دسنت تحقير دی او دسنت تحقير داسلام و عمارت ته نقصان دی .[2]

خرابي دبدعت : حضرت امام مالك رح فرمايي چي چا بدعت وکړی نو دی داسي پوهيدلی دی چي نبي کريم ﷺ په رسالت کي (نعوذباالله) غلطي کړې ده (دغه زما عمل ثواب لري ده مبارك نه دی کړی نه يې امر کړی دی) .

بله خرابي د بدعت داده چي بدعتي سړی ددغه عمل څخه توبه نه کاږي ولي دی يې ثواب بولي هغه په شريعت کي هيڅ اصل نه لري ، په يوه روايت کي ذکر دي چي ابلس وويل چي زه خلگ په گناه هلاك کړم ، دوئ زه په توبه

---

[1] توضيحات شرح مشكوة ج ۱ صـ ۳۶۰.

[2] مرقات شرح مشكوة ج ۱ صـ ۳۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هلاك كړم وروسته بيا ما په دغسي عمل اخته کړه چي توبه نه کاږي .[1]

بل دا چي : د بدعت په ذريعه سره سنت پاتيږي ځکه چي ته کوم کار کوې هم په دغه کار کښي سنت طريقه هم سته هغه ستا څخه پاته سول . الله ﷻ دي مسلمانان د بدعاتو څخه وساتي ، د هر نيك عمل په کولو کي به پوښتنه کوئ چي په شريعت کي اصل لري که يا ؟

❁❁❁❁

---

[1] الترغيب والترهيب .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۵﴾ توبه ګناه محوه کوي

﴿عَنْ عَبْدِاللّٰهِ بِنْ مَسْعُوْد قَاَلَ : قَالَ رَسُوْلَ اللّٰهِ ﷺ اَلتَّائِبُ عَنِ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَذَنْبَ لَهُ﴾ [1]

ترجمه دحضرت عبدالله رضي الله عنه څخه روايت دی چي رسول الله ﷺ وفرمايل: توبه کونکی د ګناه څخه داسي دی لکه ګناه چي يې نه وي کړې.

لغات : اَلتَّائِبُ : توبه کونکی، تاب دباب نَصَرَ څخه: متوجه کيدل .

اَلذَنْب :ګناه، جمع د ذُنُوْب ، جمع الجمع يې ذُنُوْبَات.

تشريح : ملا علی قاري رح فرمايې چي بنده دتوبه په ذريعه باندي ذات الهي جل جلاله ته رجوع کوي نو د دوو حالاتو څخه به خالي نه وي اول دا چي ګناه بالکل محوه کړي ، دوهم دا چي ثواب ورکول کيږي ليکن که ګناه يې محوه نسي په دواړو صورتو کي ثواب لري . مولانا محمد منظور نعماني رح فرمايي د توبې په ذريعه بنده دالله جل جلاله محبوب ګرځي او د ګناهو داغ يې هم ليري کيږي لکه حديث(كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ).

په حديث شريف کي ذکر دی چي ټوله بني آدم خطاوي لري ليکن

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۰۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهترين خطاکونکی هغه دی چي توبه کونکی وي .[1]

د توبي لپاره شرائط : علامه آلوسي په تفسير روح المعاني کي او شيخ محي الدين ابو ذکريا نووي په شرح مسلم کي د توبي ۳ شرائط ذکر کړي دي :

(۱) د گناه څخه پوره جلا سي .

(۲) پر گناه ندامت قلبي وي ،د زړه د اخلاصه پر دغه گناه پښېمانه وي .

(۳) پوخ عزم يې وي چي بيا داسي گناه نه کوم .

حالات راوي حضرت عبدالله بن مسعود ﷺ:

نوم يې عبدالله کنيت يې عبدالرحمان دی، مسعود يې د پلار نوم وو، ام عبد يې د مور نوم وو . په اول کي يې چوپاني کول تر يو واقعي وروسته مسلمان سو بيا يې ټوله زندگي د نبي کريم ﷺ په خدمت کي وقف کړه ، يو ځل يې حبشې ته او بيا يې مدينې منورې ته هجرت کړی دی . دی مبارك رئيس مفسرين دی د فقه حنفي دار ومدار دده مبارك پر رواياتو دی . تعداد د حديثو يې ۸۴۸ دی .

عمر مبارك يې تر شپيتو کالو زيات دی په ۲۳هـ کال کي وفات سوی دی، حضرت عثمان ﷺ د جنازې لمونځ ورکړی، دحضرت عثمان بن مظعون ﷺ په بغل کي په جنت البقيع کي دفن سوی دی .

---

[1] مشکوة ج ۱ صـ ۲۰۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۶﴾ د بدو څخه راګرځول :

﴿ مَنْ رَاٰی مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَاِن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذٰلِكَ اَضْعَفُ الاِيْمَانِ﴾[1]

ترجمه : کوم څوك چې ستاسو څخه يو بد کار ووينې نو هغه دي په لاس سره دا بد کار منع کړی، که ده دومره طاقت نه درلودی نو بيا دي يې په ژبه سره منع کړي ، او که يې دومره طاقت هم نه درلودی نو بيا دي يې په زړه کې بد وبولي او دغه (آخري درجه) د ايمان هغه کمزورې درجه ده.

لغات : فَلْيُغَيِّرْهُ : بدلول .

اَضْعَفُ: ډير کمزور، ضِعَافٌ او ضُعَفَاءُ يې جمع ده.

مُنْكَرٌ : شرعي بد . بيده : په لاس سره .

فبقلبه : په زړه سره .

فبلسانه: په ژبه سره .

تشريح : په دغه حديث شريف کې د ايمان درې درجې ذکر سوي دي :

اول : داچې غلط کار ووينې نو په لاس دې منع کوي مګر

---

[1] عن ابي سعيد الخدري ﷺ عن رسول الله ﷺ قال مَنْ رَاٰی مِنْكُمْ مُنْكَرًا ..... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا منع کول شرائط لري هغه دا چي دی به قدرت لري مثلاً د کور مشر، استاذ، آمر وغیره وي.

دوهم: داچي یو غلط کار ویني په خوله به یې منع کوي لیکن ددغه منع کولو لپاره ۵ شرطونه په فتاوی عالمګیري کي راوړي دي.[1]

دریم: چي یو بد کار ویني خپله به مخ ځیني اړوي او په زړه کي به بد ځیني وړي که یې په زړه کي هم بد نه ځیني وړل نو دده په ایمان کي شك سته.

حکم دمنع: که حرام کار وو منع یې واجب ده که په شریعت کي یو شی واجب وي امر یې هم واجب دی که سنت وي امر یې هم سنت دی که فرض وي نو امر یې هم فرض دی، مګر دا قانون هغه وخت دی چي دمخاطب څخه ستا دا یقین وي چي دی خبره قبلوي که دا یقین نوو نو بیا یې ویل واجب نه دی بل داچي دا منع هغه وخت واجب ده چي دفتني او فساد بیره نه وي که د فتنې او فساد احتمال وو نو بیا به نه ورته وایي.

علامه قطب الدین په شرح دمشکوة کي وایې: چي امر په

---

[1] فتاوی عالمګیري باب کراهیة صـ ۳۵۳ ج ۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیکو سره کول او د بدو څخه راګرځول یواځي دحاکم کار نه دی بلکه دهر نارینه،ښځینه، او غلام کار دی .[1]

په سورة انفال ۲۵ آیة کي هم وضاحت دی چي دهغه دفتنې څخه ځان وساتئ چي ظالمانو لره خاص ده ، یعني که تاسو د بدو څخه منع ونه کړئ دغه فتنه او مصیبت پر تاسو هم واقع کیږي (که څه هم تاسي صلحاء او نیکان یاست) .

حاصل داچي د بدو په منع کولو کښي به سستي نه کوئ که نه دا نه منع کولو والا هم په عذاب مبتلا کیږي .[2]

په احادیثو مبارکوو کښي بله خرابي د نه منع کولو دا ذکر سوې ده چي کوم عذاب پر ګنهکار راځي هغه عذاب پر نه منع کولو والا باندي هم راځي ، او بیا د دغه نه منع کولو والا دعاء د عذاب د دفع لپاره هم نه قبلیږي .[3]

اول به اصلاح د خپل کور څخه شروع کوئ او خپل کور والا به د بدو څخه راګرځوئ . الله ﷻ دي مسلمانانو ته د ځان، کور او ټولو اصلاح په ښه طریقه ورنصیب کړي .

---

[1] مظاهري ج ۱ صـ ۶۴۷.

[2] سورة الانفال آیة ۲۵.

[3] مرقات ج ۹ صـ ۳۳۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۷﴾ د الله ﷻ رضا مندي د مور وپلار په رضامندي کي ده :

﴿ رِضَى الرَّبِّ فِيْ رِضَى الْوَالِدِ وَ سَخَطُ الرَّبِّ فِيْ سَخَطِ الْوَالِدَ ﴾ [1]

ترجمه : د الله ﷻ رضامندي د پلار په رضا مندي کښې ده او د الله ﷻ ناراضي دپلار په ناراضي کي ده .

لغات : رَضِیَ : خوشحاله کيدل.

سخط : ناراضه کېدل .

سوال : په دغه حديث کښې دپلار ذکر سته دمور ذکر ولي نسته ؟

جواب : په بعضو رواياتو کي ذکر دي چي دمور حق زيات دی د ۳ وجوهاتو پر بناء، لهذا چي دپلار دومره حق وي نو دمور په طريقه اولی پکښې دخل دی ځکه چي هغه زياته حقداره ده .

په فتاوی هنديه کښې راغلي دي چي په احترام اوتعظيم کښې پلار د مخه دی او په خدمت او نعمتو ورکولو کي مور د مخه ده .[1]

---

[1] عن عبدالله بن عمر قال : قال رسول الله ﷺ رضَى الرَّبِّ .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۱۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په يو حديث شريف كښې ذكر دي چې نبي كريم ﷺ فرمايي : كه يو نيك اولاد مور وپلار ته يا يوائې يوه ته په نظر د رحمت وگوري الله ﷻ ددغه كتلو په وجه د حج مقبول ثواب وركوي ، صحابه كرامو وفرمايل چې كه يو شخص د ورځې سل واري ورته وگوري نو هم دسلو حجو ثواب وركوي؟ نبي كريم ﷺ وفرمايل : هو ، الله اكبر و اطيب .[2]

په يوه حديث شريف كښې د يو صحابي پر سوال باندي نبي كريم ﷺ وفرمايل چې : هو پس له مرگه هم ستا پر ذمه باندي د مور پلار حق سته :

(١) د دوئ لپاره دعاء اومغفرت غوښتل .

(٢) دوئ چې دچا سره وعده كړې وي يا يې جائز وصيت كړې وي هغه پوره كول .

(٣) هغه دوستان چې د مور وپلار په واسطه يې قرابت وي د هغو سره صله رحمي كول او د دوئ د شناختوو سره د شريعت په حدودو كي احترام او عزت وركول .[3]

---

1 فتاوى عالمگيري ج ٥ صـ ٣٦٥ .

[2] مرقات ج ٩ صـ ١٥٩ .

[3] مرقات ج ٩ صـ ١٥١ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۴) نبي كريم ﷺ فرمايې كه چا دمور وپلار يا دواړو زيارت د جمعې په ورځ كاوه دغه شخص ته به بخښنه وسي او دالله ﷻ په نزد به په نيكانو كښې حساب سي . حق تعالى ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمور اوپلار خدمت او احترام ور نصيب كړي. آمين يارب العلمين

د حضرت ابن عمر ﷺ مختصر حالات :

نوم يې عبدالله كنيت يې ابو محمد دى، د حضرت عمر ﷺ مبارك زوى دى تر حضرت عمر ﷺ د مخه يې ايمان راوړى دى هميشه به دنبي كريم ﷺ په خدمت كي وو ، دامام احمدرح د مذهب د احكامو بناء دده مبارك پر اقوالو ده.

په ۶۵ هجري كال كي په تسطاط نامي ځاى كي وفات سوى دى، دجنگ په وجه خلگ دباندي نسواى راوتلاى ځكه يې دى مبارك په كور كي دفن كړى .

۷۰ احاديث دده مبارك څخه را نقل سوي دي .

✿✿✿

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿٨﴾ د اولاد حق پر مور اوپلار باندي :

﴿ مُرُوْا اَوْلَادَكُمْ بِالصَّلٰوةِ وَهُمْ اَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِيْنَ وَاضْرِبُوْهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ اَبْنَاءُ عَشْرِ سِنِيْنَ وَ فَرِّقُوْا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.﴾ [1]

ترجمه : تاسي خپل اولادو ته دلمانځه حکم کوئ کله چي دوئ د اوو کالو وي، او دوئ دلمانځه دنه کولو په سبب وهئ کله چي دوئ دلسو کالو وي ، او په دغه وخت کي د دوئ د پروتي بستري سره ورجلا کړي .

لغات : اَبْنَاء: جمع دابَنْ په معنی د زوی.

اَلْمَضَاجِعْ: جمع مَضْجَعْ دخوب ځای. ضجع د فتح څخه پر بغل پريوتل .

تشريح : په شريعت مقدسه کي د اولاد ډير حقوق پر پلار سته د پيدائش څخه تر بلوغ پوري اولاد مختلف حقوق لري البته دوه حقوق يې ډير مهم دي اول : د عقيدې جوړول، دوهم : دعبادات ور زده کول. په خاصه توگه دلته په حديث شريف کي دلمانځه متعلق بيان دی چي کوچنی کله د اوو کالو سي دلمانځه حکم ورته کوئ يعني اول به

---

[1] عن عمرو بن شعيب عن ابيه عن جده قال : قال رسول الله ﷺ مُرُوا اَولَادَكُمْ .... الخ . مشکوة ج ١ صـ ٥٨.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې ورزده کوئ بيا به يې جماعت ته بياياست په هغه صورت کې چې دمسجد اداب يې زده وي . او که يې عمر لسو کالو ته ورسيدی بيا يې هم دلمانځه پابندي نه کول نو وهل (دشريعت په حدودو کې) به ورکوي چې تر بلوغ تر مخه دلمانځه عادتي وگرځي، او دغه عادت دجماعت دلمانځه مفسرين فرمايې چې په قبر او حشر کښې د الله ﷻ د عذاب څخه سبب د لوړ خلاصون گرځي ، او که چيري خدای مه کړه يو پلار د اولاد اوماتحت کوم څوك چې وي دلمانځه اوعقيدې او نورو ديني امورو متعلق پلټنه نه کوي د آخرت په ورځ دده څخه سوال کيږي .

په حديث شريف کې راغلي دي چې (اَلَا کُلُّکُمْ رَاعٍ الخ) د هر سړي څخه د هغه چاپوښتنه کيږي چې دده تر سرپرستۍ لاندي وي او ددغه کوچني که عقيده خرابه سول يا يې ترك دعباداتو کاوه سبب دخرابۍ يې پلار کيږي ځکه چې ده کوښښ نه دی کړی او که يې کوښښ وکړی ليکن دکوښښ سره اولاد خراب سو بيا پر پلار باندې گناه اوعذاب نسته ، او داولاد د کوچنی والي حقوق زموږ په رساله (تحسين النکاح) کې بايد وکتل سي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۹﴾ د ښو خلګو ناسته :

﴿ وَالتَّوَدُّدُ اِلَى النَّاسِ نِصْفُ الْعَقْلِ ﴾ [1]

ترجمه : د ښو خلګو سره شناخت کول نیم عقل دی .

لغات : اَلتَّوَدُّدُ: محبت کول، شناخت کول .

اَلنَّاسُ: خلګ .

اَلْعَقْلُ : هغه نور چي غیر حسي شی په محسوس سي، عُقُولْ یې جمع ده د ضرب د باب څخه ده معنی عقلمند کیدل .

تشریح : دښو خلګو سره شناخت نیم عقل دی په دې خاطر چي یو ښه مشوره درکوي ددین یا دنیا متعلق او پوره هوښیاري په دنیا کي داده چي سړی د حلال کسب کوښښ کوي چي حلال رزق پیداکړي دا پوره عقل مندي ده او د آخرت لپاره په عبادتو کي د اخلاص کوښښ کوي د اخلاص دوه رکعته عبادت تر زور رکعاتو بې اخلاصه افضل دی .

او همدارنګه په حدیث شریف کښې راغلي دي چي که

---

[1] عن ابن عمرﷺ قال: قال رسول اللهﷺ الاقتصاد في النفقة نصف المعيشة والتودد الى الناس نصف العقل وحسن السوال نصف العلم . مشكوة ج ۲ صـ ۴۲۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چيري سم صالح همنشينه نوو نو يوازي به ژوند كوي.[1] ځكه چي بد همنشينه په عرف، عادت اوشريعت كي لوى دتباهۍ سبب دى .

امام غزالي رح فرمايي چي : سړى شناخت د يو چا سره كوي نو د پنځو خبرو مراعت به كوي :

(۱) عقلمند به وي ځكه دبې عقلۍ اثر يې پر ملگري لويږي.

(۲) د ښو اخلاقو خاوند به وي .

(۳) فاسق به نه وي .

(۴) بدعتي به نه وي (چي په دين كي نوي خبري پيدا كوي)

(۵) محب د دنيا به نه وي .[2]

حضرت امام فخر الدين رازي رح فرمايي چي هر مجلس تاثير لري د ۸ قسمه خلگو ناسته ۸ قسمه شيان پيدا كوي:

1. د اغنياؤو سره ناسته حب د دنيا پيداكوي ، هغه اغنياء چي حب د دنيا لري ځكه حب د دنيا د هري خطا سر دى او په انسان كي ناشكري پيداكوي .
2. د فقراؤو سره ناسته شكر په انسان كي پيداكوي .

---

[1] مشكوة ج ۴ صـ ۴۱۴

[2] احياء العلوم ج ۲ صـ ۲۴۶.

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د سلطان سره ناسته سختي د زړه،تکبر اومحبت د منصب پیداکوي.
4. د ښځو سره بې اندازې ناسته جهل اوشهوت پرستي پیداکوي.
5. د کوچنیانو سره ناسته په انسان کي بازي اومخسرې پیداکوي.
6. د فاسقینو سره ناسته په انسان کي دلاوري پر گناهو پیداکوي.
7. د علماؤو سره ناسته شوق پر طاعت باندي پیداکوي
8. پر علم باندي دعمل کونکو علماؤو سره ناسته دعلم زیاتوالي پیدکوي.[1]

امام رباني رحمه الله فرمایې چي د اولیاؤو سره ناسته کبریت احمر دی ، دآخرت یاد او دالله ﷻ سره محبت پیداکوي.حضرت مولانا رومي رح فرمایې :[2]

همنشین اهل معنی باش تا — هم عطا یابي وهم باشي فتا
گر تو سنگ صخره مرمر شوي — چون بصاحبدل رسي گوهر شوي

---

[1] تفسیر کبیر ج ۱ صـ ۲۰۱.
[2] مثنوي ج ۱ صـ ۲۶،۲۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۰﴾ د یوه مؤمن پر بل مؤمن حقوق :

﴿ لِلْمُؤْمِنِ عَلَى الْمُؤْمِنِ سِتُّ خِصَالٍ يَعُوْدُهُ إِذَا مَرِضَ وَيَشْهَدُ إِذَا مَاتَ وَ يُجِيْبُهُ إِذَا دَعَاهُ وَيُسَلِّمُ عَلَيْهِ إِذَا لَقِيَهُ وَيُشَمِّتَهُ إِذَا عَطَسَ وَيَنْصَحُ لَهُ إِذَا غَابَ اَوْ شَهِدَ.﴾ [1]

ترجمه : د یو مؤمن پر بل مؤمن باندي شپږ حقه دي :

(۱) کله چي یو مسلمان ناروغ سي بل به یې پوښتنه کوي.
(۲) کله چي مسلمان مړ سي په جنازه کي به یې ګډون کوي
.(۳) کله چي ده ته دمیلمستیا بلنه وسي میلمستیا به قبلوي
(۴) کله چي یو دبل سره یوځای سي نو سلام به ور اچوي.
(۵) کله چي یو مسلمان و ترچي (او الحمد لله ووایي) د هغه جواب به ورکوي (په یرحمك الله سره) .(۶) یو مؤمن به دبل مؤمن خیر خواه وي که دا بل مؤمن حاضر وي که غائب.

لغات : خِصَال : جمع دخَصْلَة ده .

یَعُوْدُه : دنَصَرَ دباب څخه معنی پوښتنه دمریض کول.

یَشْهَدَ : دسَمِعَ دباب څخه معنی حاضریدل ،شاهدي ورکول . دباب مفاعله څخه : لیدل .

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال : قال رسول الله ﷺ للمؤمن ..... الخ . مشكوة ج ۲ ص ۳۹۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

يُجِيبُه : د باب افعال څخه معنی قبول ، جواب ورکول.
دَعَاه: د نصر دباب څخه معنی بلنه .
لَقِيَهُ: د سمع دباب څخه معنی یو ځای کیدل .
يُشَمِّتُه : دتفعيل دباب څخه معنی د ترچي والا جواب ورکول.
يَنْصَحُ: د فتح دباب څخه معنی يې خير خواهي ده .
تشریح : يو مؤمن پر بل مؤمن باندي ۶ شرعي حقوق لري :

1. د قريبانو ، دوستانو او همسايگانو د مريض پوښتنه به کوي . په حديث شريف کي ذکر دي چا چي د مريض پوښتنه وکړه سهار يا ماښام اويا زره ملائکي دده دمغفرت دعاء کوي ، که سهار پوښتنه وکړي تر ماښامه دعاء ورته کوي او که ماښام پوښتنه وکړي نو تر سهاره پوري دعاء ورته کوي .
2. د يو مؤمن ميلمستيا به قبلوي ، ميلمستيا که دواده وي که د بل شي چي انسان ته عذر نه وي دا مسنون طريقه ده چي قبلوي به يې او بيله عذره نه قبلول په حديث شريف کي سخت منع راغلې ده ، البته که ده لره عذر وو نو بيا معاف دی .

که چيري د واده يا ميلمستيا په ځای کي غير شرعي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارونه وه لکه ساز، عکسونه ، فلمونه وغیره او دی خبر وي نو بیا به هغه ځای ته نه ورځي او که چیري دی ناخبره ورغلی وروسته معلومه سول چي دلته ناروا وي دي نو دغه ورتلونکی که عام سړی وي نو حکم دادی که یې دمنع طاقت پر شرعي طریقه درلودی منع به یې کوي که یې طاقت نوو نو د ډوډۍ تر وخته به کښېني او که په ډوډۍ کي هم دغه ناروا عمل وي نو بیا به ډوډۍ هم نه خوري .
او که چیري دغه ورتلونکی عالم وي نو دغه عالم لره د ډوډۍ تر وخته ناسته هم نه ده رواه یا به یې منع کوي او که یې نسو منع کولای نو بیا به ځي ، نن سبا اکثره ودونه پر دغه طریقه دي ډیر احتیاط پکار دی .[1]

3. سلام به ور اچوي ، ددې هم تفصل تیر سوی دی .
4. که یو مؤمن وترچي او الحمدلله ووایې نو پر اوریدونکي باندي واجب کفایې دي چي جواب به په یَرْحَمُكَ اللهُ ورکوي تر درو ځلو پوري .
5. که چیري یو مؤمن مړ سي جنازې ته به ورځي دا هم واجب کفایې دی .

---

[1] الفتاوى الهندية ج ۵ صـ ۳۴۳. هدایۀ ج ۴ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. يو مؤمن به دبل مؤمن خير غوښتونکی وي که هغه حاضر وي که غیر حاضر ، کوم شی چې دځان لپاره خوښوي هغه به د بل مؤمن لپاره هم خوښوي، او کوم شی چې د ځان لپاره بد ګڼي هغه به دبل مؤمن لپاره هم بد ګڼي .[1]

د حضرت ابوهريرة ﷛ مختصر حالات :

نوم يې عمر، ابوهريرة يې کنيت دی . خانداني نوم يې عبدالشمس وو نبي کريم ﷺ يې نوم په عمر ور بدل کړ. د خيبر په کال مسلمان سو، دنبي کريم ﷺ سره به هميشه ملګری وو، وخت دملاقات يې کم مګر شوق د احاديثو يې ډير زيات وو. (۵۳۷۴) احاديث دده مبارك څخه نقل سوي دي

په سنه ۵۱ هـ کي د ۷۸ کالو په عمر يې وفات کړی دی، وليد دجنازې لمونځ ورکړی دی .

رضي الله عنهم اجمعين .

---

[1] مظاهر حق ج ۴ صـ ۳۰۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۱﴾ د يو مسلمان د بل مسلمان څخه تر درو ورځو زيات اړيکي شکول جواز نه لري :

﴿ لَايَحِلُّ لِمُسْلِمٍ اَنْ يَّهْجُرَ اَخَاهُ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَنْ هَجَرَ فَوْقَ ثَلٰثٍ فَمَاتَ دَخَلَ النَّارَ ﴾ [1]

ترجمه : هيڅ مسلمان لره دا جائز نه ده چي هغه د خپل مسلمان ورور سره تر درو ورځو زيات قطع تعلق وکړي که چا دغسي وکړه او پر همدغه خوابدتيا مړ سو نو هغه به جهنم ته داخل سي .

لغات : يَهْجُرُ: پرېښودل، قطع تعلق.

اَخٌ: ورور.

اَلنَّارُ: اور.

تشريح : شريعت مقدسه د انسان د طبيعت مراعت کړی دی چي په درې ورځي کي دانسان درد خلاصيږي او يا کميږي . البته د يو ديني غرض په خاطر تر درو ورځو زيات خوابديدل هم جواز لري مثلا يو سړی بې عقيدې وي يا بې دينه وي ليکن ددغه خوابدۍ په وخت کي به کناره کشي هم پر سمه طريقه وي يعني غيبت ياعيب جويې به يې نه

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايحل ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوي ، او دغه خوابدتیا به د نفس په خواهش نه وي .

خرابي د قطع تعلق : یوه سزا خو په دغه حدیث کي ذکر ده چي امام توربشتي رح فرمایيږ چي دخول د اور یيږ پر ځان واجب کړی . [1]

په یو بل حدیث شریف کي راغلي دي : چي د دوشنبې او جمعې په ورځ دجنت دروازې خلاصي وي او په بل روایت کي راغلي دي چي په دغه ورځو کي پر ذات الهي ﷻ باندي اعمال پیشیږي نو ذات الهي ﷻ د هر مؤمن مغفرت کوي مګر دغسي دوه مؤمنان چي عداوت سره لري مغفرت یيږ نه کیږي . [2]

او په یو بل روایت کي ذکر دي چي د روژې اعمال یيږ هم معلقه پاته وي تر څو چي خوابدتیا د منیځه ولاړه نسي .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د دوو خوابدو په مینځ کي چي هر یوه اول سلام واچوی هغه شخص بهتره دی او که یوه درې ځله سلام واچوی مګر بل جواب ورنه کړی نو دخوابدتیا ټوله ګناه پر جواب نه ورکونکی ده . [3]

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۸.

[2] مرقات ج ۹ صـ ۲۳۴.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۲۳۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنبیه : که چیري یو شخص سره دطبعیت موافقت نلري نوتعلق دي ورسره کم کړي، داسي نه چي سلام ورسره بند کړي دا سخته گناه ده او همدا عمل زموږ په خلگو کي ډیر زیات سته . الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته ددغه گناه څخه نجات ور په برخه کړي . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۲﴾ رحم پر مؤمنانو باندي :

﴿ لاَيَرْحَمُ اللّٰهُ مَنْ لاَّيَرْحَمُ النَّاسُ[1] ﴾

ترجمه : الله ﷻ رحم نه کوي (کامل رحم) پر هغه چا باندي چي هغه پر خلګو باندي رحم نه کوي .

لغات : رَحِمَ : مهرباني کول، دباب سمع څخه دی .

تشریح :پر عامو مؤمنانو باندي به بل مؤمن شفقت، رحم او حسن ظن لري ، که چیري یو مؤمن په ناروا یا ګناه اخته وي د اصلاح فکر به یې کوي په ښه اخلاقو سره به دغه ګنهکار شخص د بدو څخه منع کوي لکه چي مخکي په حدیث نمبر ۶ کي ذکر سول، او همدارنګه به په پټه الله ﷻ ته دعاء کوي چي یا الهي ته هدایت ورنصیب کړه ، مقصد دا چي هیڅ یو مؤمن ته به په حقارت او سپك نظر نه ګوري.

په یو بل حدیث مبارك کي ذکر دي : چي نبي کریم ﷺ فرمایي : یومؤمن به پر بل مؤمن ظلم نه کوي او نه به یې ذلیله کوي او نه به یې سپکوالی کوي ځکه چي تقوا دلته

---

[1] عن جریر بن عبد الله قال : قال رسول الله ﷺ لایرحم ..... الخ . مرقات ج ۹ صـ ۱۶۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ،نبي کريم ﷺ زړه ته اشاره وکړه او دا اشاره يې درې ځله وکړه .[1]

لهذا لازمه ده چې څوك پر هر مؤمن شفقت ولري او دهر مؤمن عزت،قدر او احترام ولري د ايمانداری په خاطر .

زموږ ځيني خلگ د ځينو خلگو څخه دگناه په خاطر د هغه سپك والى کوي دا ښه کار نه دی بلکه د هغه د اصلاح کوښښ به کوي ، په سپك والى او بد وړلو سره نور هم دغه سړی د دين څخه متنفر کيږي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۱۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۳﴾ پر ښځو باندې ترحم كول :

﴿ قَالَ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ لاَيَفْرَكُ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً اِنْ كَرِهَ مِنْهَا خُلُقًا رَضِيَ مِنْهَاآخَرَ﴾ [1]

ترجمه : نبي كريم ﷺ فرمايي : چې يو مؤمن نارينه دې د مؤمنې ښځې سره بغض نه كوي كه چيرې دده په نظر ددغه ښځې يو عادت يا خصلت بد اوناخوښه وي نو يو بل خصلت به يې ښيا ښه اوخوښ وي .

لغات : يَفْرَكُ : دباب سمع څخه معنى يې بغض ده.

كَرِهَ : دسمع دباب څخه ناخوښه .

تشريح :يعني خاوند لره مناسبه نه ده چې د خپل كور والا څخه نفرت وكړي ځكه چې دانسان ټول عادات نسي سميدلاى كه يې اخلاق بد وي خو ښه اخلاق هم لري .

د فرك لفظ د ميړه او ښځې تر مينځ نفرت ته ويل كيږي .

خلاصه دا چې پر ښو اخلاقو به دې نظر وي او پر بدو اخلاقو به صبر اوتحمل كوې .

په يو بل حديث مبارك كې ذكر دې چې نبي كريم ﷺ فرمايي

---

[1] مشكوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ښځه د پوښتنې د کاره هډوکي څخه پيدا ده سيده کيږي نه ، که يې ته سيده کوې نو ماتيږي او ماتېدل دښځي طلاق دی .

نبي کريم ﷺ فرمايې : استوصوا بالنساء خيرا ، دښځو متعلق چي ما کوم دخير وصيت کړی دی (چي د دوئ سره ښه کوئ) هغه وصيت قبول کړئ ، يعني ظلم، بې ځايه وهل بدسلوکي وغيره مه ورسره کوئ .[1]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دی چي په تاسو کي بهترين شخص هغه دی چي د خپل اهل (کوروالا ،کوچنيانو ،دوستانو ،خدمتګارانو) په حق کي بهترين وي .[2]

مګر زموږ پښتانه د الله ﷻ پر دغه کمزور مخلوق(ښځه) باندي ځومره ډول ډول زيادتي او خيانتونه کوي يا په جوره کي ښځي ورکوي يا يې خرڅوي وغيره .. دا ټوله اعمال دشريعت مقدسه او دنبي کريم ﷺ د طريقې څخه خلاف اعمال دی ، ددې نتيجه به په قبر اوحشر کي

---

[1] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۰.

[2] مشکوة ج ۲ صـ ۲۸۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي . نور د ښځي او مېړه تر مينځ حقوق زموږ په رساله (تحسين النكاح) کي ملاحظه کولای سئ .

البته چي دښځي سره به صبر اوتحمل کوي دا يوازي په کورني ژوند کښي دي که چيري ښځي د شريعت څخه خلاف ورزي کول مثلا بې ستري وغيره نو بيا به يې نه پرېږدي بلکه پابندي به پر لګوئ .

الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه مظلوم قوم دحق تلفۍ څخه وساتي . آمين .

❁❁❁❁❁

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۴﴾ د نکاح فضیلت :

﴿ إِذَا تَزَوَّجَ الْعَبْدُ فَقَدْ اِسْتَكْمَلَ نِصْفَ الدِّيْنِ فَلْيَتَّقِ اللهَ فِيْ نِصْفِ الْبَاقِيْ ﴾[1]

ترجمه : کوم بنده چې نکاح وکړي نو هغه نیم دین پوره کړی ، ده لره پکار ده چې دپاته نیم دین په باره کې دحق تعالی ﷻ څخه وبیریږي .

لغات : تَزَوَّجَ: دباب تَفَعّل څخه، معنی یو ځای کیدل مگر دلته دنکاح په معنی دی. اِسْتَكْمَل : باب استفعال پوره کیدل.

نِصْفُ: نیم . اَلدِّيْن : په لغت کې لار او روش ته وایي ، او په اصطلاح کې اصولي احکامو ته وایې چې جزئیاتي پر بناء وي او هم دغه ته ملت وایې د کلیاتو،جزیاتو یا اصولو فروع مجموعې ته شریعت وایې .

تشریح : په انسان کې دوه داسې خواهشات سته چې دا احتمال سته چې په ټوله دین کې دفساد سبب وگرځي :

(۱) د نس خواهشات چې همیشه د ښه خوړو فکر کوي .

(۲) شهواني خواهشات چې همیشه په دې فکر کې وي چې هر ځای یو ښائسته ښځه وي باید دده په نکاح کې وي ، د نکاح

---

[1] عن انس قال قال رسول الله ﷺ اذا تزوج ..... الخ . مشکوة ج ۲ صـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ذريعه سره يې شهواني شوق پوره کيږي، لهذا د نصف دين حفاظت خو وسو او دباقي نيمايي دين تکمله به په عباداتو، ښه افعالو او ښه اعمالو سره پوره کيږي .

(۲) د حلال رزق طلب به کوي چي دا بنسټ د عباداتو دی.

نکاح په شريعت مقدسه کي يو لوړ سنت عمل دی ، کله نکاح فرض وي، کله واجب وي، کله سنت وي، کله مکروه وي او کله حرام گرځي، تفصيل يې زموږ په رساله (تحسين النکاح) کي ملاحظه کړئ .

البته نکاح د نصف ايمان يا نصف دين مرتبه لري انسان پاکدامنه کوي ، په احاديثو مقدسوو کي ډير فضائل ذکر دي او دا طريقه مسنونه دانبياء کرامو عليهم السلام ده ، او همدارنگه يو لوی انعام دی ډيري فائدي پکښې دي ، مگر ځيني خلگ لوی خيانت کوي ښځي يې کښېنولي وي په نکاح يې نه ورکوي او سپين سري سي ، د يو غلط غرض په خاطر چي يا ميراث راځخه يونسي يا يې غټ ولور مقصد وي يا وايې چي زما سيال نه راپيداکيږي نو دی به د آخرت په ورځ د الله ﷻ په حضور کي ددغه خيانت جواب ورکوي او دا ديو انسان سره لوی خيانت دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۵﴾ ږیره پرېښودل :

﴿ خَالِفُوْا الْمُشْرِكِيْنَ اَوْفِرُوْا اللِّحٰى وَاَحْفُوْا الشَّوَارِبَ [1] ﴾

ترجمه : د مشرکینو څخه مخالفت وکړی: ږیره اوږدوی او بریتونه پرې کوی .

لغات : اَوْفَرْ : د باب ضرب څخه معنی زیاتول .

اَللّحیٰ: جمع د اَللِحْیَة په معنی د ږیره .

اَحْفَوْا : د بریتو په پرې کولو کي مبالغه کول .

تشریح : د مشرکینو دا عادت وو چي ږیره یې خریله او دمجوسیانو دا عادت وو چي ږیره یې تر موټ کوچنی کوله، او بریتونه یې اوږدول ، شریعت مقدسه د هغه بر خلاف حکم کړی دی چي ږیره اوږدوئ او بریتونه کوچني کوئ.

علماء کرام فرمایې: چي په دغه حدیث سره ثابته سول چي د کفارو د خصوصي عاداتو څخه به مخالفت کوی مشابهت به په عاداتو کي نه ورسره کوئ ، اوبل دا چي ږیره واجب ده او د واجب پرېښودل گناه کبیره ده ، لهذا ږیره خرول یا تر مټ کمول حرام کار دی .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ قال قال رسول الله ﷺ خالفوا .... الخ مشکوة ج ۲ صـ ۳۸۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دحضرت عبدالله بن عمر ﷺ دا عادت وو چي تر مټ زياته
ږيره يې پرې کول ، اوپه ترمذي شريف کي ذکر دي چي
نبي کريم ﷺ هم تر مټ زياته ږيره دشاوخوا د اطرافو څخه
پرې کول .

ږيره پرېښودل د يو لك څليرويشت زره انبياء كرام عليهم
السلام عادت اوسنت دى ټوله صحابه كرامو رضوان الله
تعالى عليهم اجمعين ږيري درلودې ، او دڅلورو امامانو
(امام اعظم، امام شافعي، امام مالك، امام احمدبن محمد
بن حنبل رحمة الله عليهم اجمعين) په نزد يو موټ ږيره
پريښودل واجب ده .[1]

نو د داسي يو ټينګ سنت څخه مخالفت كول لويه بد
بختي ده ، زموږ په هيواد كي اوس دا مصيبت ډير عام
سوى دى د ځوانانو څخه علاوه سپين ږيري هم په دغه
مصيبت اخته دى ، الله ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه
مصيبت څخه خلاص كړي . آمين .

---

[1] د احنافو كتابونه : فيض الباري ج ۴ صـ ۳۸۰ ، بذل المجهود ج ۱ صـ ۳۳، اشعة المعات ج ۱ صـ ۱۳۰ ،او داسي نور . د امام مالك كتاب الابداع في منار الابتداع، دامام شافعي كتاب : كتاب الام . دامام احمد بن محمدبن حنبل كتاب شرح المنتهي . جواهر الفقه ج ۲ صـ ۴۲۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۶﴾ د حلال رزق کوښښ کول :

﴿ لَايَدْخُلُ الْجَنَّةَ جَسَدَ غُذِّىَ بِالْحَرَامِ [1] ﴾

ترجمه : هغه بدن به وجنت ته داخل نسي چي دهغه پرورش په حرام (مال) سره سوی وي .

لغات : غُذِّىَ : د نصر دباب څخه، په معنی د خوراك ورکول . جَسَدَ : بدن انساني او جمع يې اَجْسَادْ دی .

تشريح :د حديث شريف مطلب دادی چي که يو شخص حرام مال وخوري او هغه مؤمن وي د جنت و هغه لوړ مقاماتو ته نسي داخليدلای ، او که حرام مال حلال وبولي نو بالکل جنت ته نسي تللای ، يا دا چي حرام خوره مؤمن جنت ته نسي داخليدلای تر څو چي د حرام مال د خوړلو سزا ونه څکي . فقهاء کرام فرمايي : که چاته دا معلومه سي چي ددغه شخص مال اکثره حرام دی نو ددغه شخص ميلمستيا دي نه قبلوي، کله بيا داسي وي چي مال خو نه دی حرام ليکن ميلمستيا يا واده داسي وي چي د ډوډی پر وخت عکاسي کوي يا سرود وي نو دغه ډول ډوډی به هم نه خوري او دغسي واده يا ميلمستيا ته به بالکل څوك نه ځي . پوره تفصيل په هداية جلد ۴ کي موجود

---

[1] عن ابي بکر ﷺ ان رسول الله ﷺ قال : لايدخل ...... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۲۴۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی. او په حدیث نمبر ۱۰ کي تیر سو.

مسئله: که چیري حرام شی وخوري بیا وروسته خبر سي نو قی کوي به یې، حضرت ابوبکر صدیق ﷺ یو ځل دغسي قی وواهه چي ده مبارك ته معلومه سول چي دا مال حرام دی.[1]

مسئله: که چا حرام مال خوړلی وي نو ددې کفاره څه ده؟ د زړه په اخلاص سره به توبه او استغفار کوي او الله پاك ﷻ ته به زاري او دعاء کوي چي معاف کړل سي.

مسئله: که دیو چا سره حرام مال وو دغه حرام مال به بیله د ثواب دنیته پر مسکینانو باندي خیراتوي.

مسئله: کوم سړی چي کاروبار کوي د خپل کاروبار معلومات به کوي چي په شریعت مقدسه کښې دا زما کاروبار جواز لري کنه، دامعلومات پر ده باندي فرض دی.

د عباداتو د قبلیدو بنیاد پر حلال رزق باندي دی، په یوه روایت کي حضرت عبدالله بن عباس ﷺ نقل کوي چي دهغه چا لمونځ نه قبلیږي چي دده نس په حرامو سره ډك وي، همدارنگه دعاء یې هم نه قبلیږي.[2]

---

[1] احیاء العلوم ج ۲ صـ ۱۲۸.

[2] احیاء العلوم ج ۲صـ ۱۲۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۷﴾ سلام اچول :

﴿ اَلْبَادِئُ بِالسَّلاَمِ بَرِئٌ مِّنَ الْكِبْرِ ﴾ [1]

ترجمه : اول سلام اچونكى د تكبر څخه خلاص دى .

لغات : اَلْبَادِي : اول كونكى ،

بَدَاَ د فتح د باب څخه دى معنى يې شروع كول دي .

بَرِئ : د فتح، سمع اوكرم دباب څخه معنى يې نجات حاصلول .

اَلْكِبْرُ : غرور، د كرم دباب څخه په مرتبه كي لوړوالى ، دنصر اوسمع دباب څخه : په عمر كښې لوړ والى .

تشريح : كله چي دوه مسلمانان په يوه حالت يا دواړه سواره وي يا دواړه پر پښو وي چي سره مخامخ سي هر يوه چي اول سلام اداء كړى نو هغه دتكبر څخه ليري دى ، يا الله ﷻ دده د زړه څخه تكبر باسي ددغه عمل په وجه .

د تكبر تعريف : تكبر دې ته وايې : چي مقابل خلګ سپك و بولي او ځان دكمالاتو خاوند وبولي او نور دكمالاتو خاوند ونه بولي، او نورو ته سلام ادا كول د ځان توهين بولي . تكبر ډيره سخته ګناه ده په قرآن كريم او احاديثو مقدسوو كي يې ډير بدوالى راغلى دى .

---

[1] عن عبدالله ان النبي ﷺ قال : البادي ...... الخ . مشكوة ج ٢ صـ ٤٠٠.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سلام احکام :سلام اداء کول سنت کفايې دی او جواب يې واجب کفايې دی .[1] يعني په يوه ټولۍ کې که يو نفر سلام اداء کړي نو سنت اداء سول او که چيري يو سړی يوې ټولۍ ته دمسلمانانو سلام ادا کړي او په هغو کي هم يو سړی جواب ورکړي نو دټولي ټولۍ غاړي د واجب څخه خلاصي سوې .

نبي کريم ﷺ ډير تاکيد کړی دی چي سلام عام کړئ ځکه دا دمسلمانانو په مينځ کي دالفت او محبت سبب گرځي .

که دوه نفره سره يو ځای سول نو اول به څوك سلام ادا کوي؟ لوړ سړی به وکښته ته سلام اداء کوي مثلا تيريدونکي سړی و ولاړ يا ناست سړي ته، کشر و مشرته ،او که مشر يې کشر ته اداء کړي هم صحيح ده دنبي کريم ﷺ څخه داعمل ثابت دی ، يو سړی چي پر دابه (سواري) سپور وي هغه به و پياده ته سلام ا داء کوي او که دواړه پياده وه نو حکم يې پورته ذکر سو .

سلام چونکه يو دعاء ده نو ځکه کافر ته به سلام نه اداء کوي ځکه چي کافر لره دعاء نسته بلکه د ضرورت په وخت کي به نور الفاظ استعمالوي .

او همدارنگه سلام او جواب دواړه به په خوله اداء کوي نه په لاس يا په گوتو باندي، ځکه دا ديهودو او نصاراوو عادت و

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۲۹.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و. البته که یو څوك ليري وي نو سلام خو به په خوله اداء کوي او په لاس که اشاره وکړي چي ما سلام اداء کړي نو بيا پرواه نلري ، او همدارنګه جواب د سلام هم په خوله واجب دی په لاس کفايت نه کوي.

سلام اچول په شروع دمجلس او په آخر دمجلس کي اچول پکار دي. [1] السلام عليكم ورحمة الله ويل افضله دي ، سلام عليكم هم صحيح دی مګر افضله هغه لوړ دی.

په بعضو ځايو کي به سلام نه اچوي:

۱: په مسجد کي به سلام نه اچوي ځکه چي خلګ په عبادت مشغول وي.

۲ : په مجلس کي دتدريس به سلام نه اچوي.

۳:په مجلس کي دذکر به سلام نه اچوي.

۴: په غسل خانه او اوداسه په ځای کي او داسي نور دغسي نامناسبه ځايو کي به سلام نه اچوي. په دغه مذکوره صورتو کي که چا سلام واچاوه جواب يې نه دئ لازم.

مسئله : که نامحرمي ښځي سلام واچاوه که ځوانه ښځه وه جواب به نه ورکوي که سپين سري وه بيا به په زوره جواب ورکوي.([1])

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۴۵۳.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۸﴾ غیبت سخته ګناه ده :

﴿ اَلْغَيْبَةُ اَشَدُّ مِنَ الزِّنَا [2] ﴾

ترجمه : غیبت کول تر زنا ډیر سخت دی .

لغات : اشد : د ضرب دباب څخه معنی یې سختیدل .

تعریف دغیبت : غیبت و دې ته وایې چې د یو شخص په عدم موجودګي کي دده متعلق یو داسي خبره وکړې که چیري دغه شخص دا خبره واوري نو خوا یې بدیږي که چیري داعیب په دغه شخص کي وي، او که چیري داعیب په دغه شخص کي نه وي نو دې ته بهتان ویل کیږي .

تشریح : په مذکوره حدیث شریف کي غیبت تر زنا بد بلل سوی دی، وجوهات د بدوالي یې علماء کرامو ذکر کړي دي : (۱) زنا هر چا ته معلومه ده چي ما یو غټه ګناه وکړه نو توبه ځیني کاږي مګر غیبت کونکی دا ګناه سپکه بولي. (۲) غیبت کونکی غیبت ګناه نه بولي (۳) دغیبت کونکي ګناه نه معافیږي تر څو چي هغه سړی یې معاف نه کړي که چیري هغه سړی خبر سوی وو. ددغه درو وجوهاتو پر بنیاد

---

1 : فتاوی هندیه ج : ۵ ص : ۳۲۵

2 عن ابي سعید و جابر قالا : قال رسول الله ﷺ الغیبة .... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۴۱۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غالبا نبي کریم ﷺ تر زنا بده بللې ده که څه هم زنا په خپله يو لويه اوعظيمه گناه ده .

ښېږ ځايه غيبت جواز لري :

1. که يو چا ظلم درباندي کړی وي ددغه ظلم بيان و قاضي،حاکم وغيره ته کول جواز لري .
2. که يو شخص غلط کار کوي ته وداسي شخص ته دا بيان وکړې چي هغه يې اصلاح کولای سي لکه دکور مشر ،عالم،مقتدا وغيره ، مقصد دي تغير دمنکر وي
3. د مفتي څخه دسوال په وخت حقيقت د مخالف شخص بيانول دا هم جواز لري . که مفتي ته دنامعلوم شخص په نامه ياد سي نو ښه کار دی .
4. يو شرير شخص وي خلگ خبرداره کوي چي دده دشر څخه وساتل سي لکه طالب دعلم يا طالب د رضا مندی الهي ﷻ لپاره چي وي و يو داسي شخص ته ځي چي هلته دده فائده نه وي يا ده ته دنيوي يا بل ضرر وي ، يا هغه سړی بدعمله وغيره وي . په شرط ددې چي مقصد به يې نصيحت وي نه بل شی .
5. يو شخص مشهوره وي په فسق يا بدعت سره نو ددغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخص حال بیانول جواز لري مګر هغه عیوب چي ظاهر وي لکه فسق،غلا وغیره ...

6. که یو شخص مشهوره وي په یو لقب باندي مثلاً ګوډ ، کوڼ .....او داسي نور . نو ددغه شخص په نه وجود کي په دغه نامه یادول پرواه نه لري په دې شرط چي پر طریقه دنقصان به نه وي مګر په بل نامه یادول افضل دي .

په دغه مذکوره شپږو ځایو کي غیبت پرواه نه لري .[1]

دغیبت دمجلس څخه ځان خلاصول :

که چیري په یو مجلس کي غیبت کیدی که یې قدرت درلودی نو په ښه اخلاقو سره دي یې منع کړي ، او که یې دمنع کولو قدرت نه درلودی نو دغه مجلس به پریږدي او که یې مجلس هم نسو پاته کولای نو غوږ به نه پر نسي بلکه خپل ذکر به کوي ، انشاء الله مسئول به نه وي .[2]

---

[1] ریاض الصالحین صـ ۴۶۴.

[2] ریاض الصالحین صـ ۶۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۱۹﴾ د ظلم څخه ځان ساتل :

﴿ اَلظُّلْمُ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ [1]

ترجمه : ظلم دقيامت په ورځ دتاريکيو په صورت کي وي.

لغات : اَلظَلَمُ : جمع يې ظُلُمَات، دضرب د باب څخه معنی يې بې موقع ايښودل، د سمع دباب څخه دشپې تاريکه کيدل .

يَوْم : جمع يې ايام ده جمع الجمع يې اَيَاوِيْم ده .

اَلْقِيَامَةِ : د مرگه وروسته راپورته کيدل ، دنصر دباب څخه معنی يې دريدل .

تعريف ظلم : ظلم په لغت کي يو شی بې ځايه او بې موقع ايښودلو ته وايې او په عرف کي ورته تجاوز وايې ، په شريعت کي هم دغه معنی ده البته دشرعي محل تجاوز ته ظلم وايې . [2]

تشريح : د آخرت په ورځ ظالم داسي په تاريکيو کي راگير وي چي هغه نور چي مؤمن ته ورکول کيږي ظالم ځيني محروم وي او مؤمن د هغه نور په ذريعه سره تگ کوي .

---

[1] عن ابن عمر ﷺ ان النبي ﷺ قال الظلم ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۳۴.

[2] مظاهر حق ج ۴ صـ ۵۹۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام د همدردۍ او ورورولۍ تعلیم ورکوي او ظلم دا دواړي مادې تباه کوي ، په حدیث قدسي کي ذکر دی : یا عبادي ... الخ . چي الله ﷻ فرمايي : اې زما بندګانو ما پر خپل ذات باندي ظلم حرام کړی دی نو ستاسو په مینځ کي هم ظلم حرام دی یو پر بل باندي ظلم مه کوئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

حاصل : حضرت اما م رحمة الله تعالی علیه فرمايي چي اګاه او باخبره اوسئ چي :

(۱) د ټوله بني آدم نیك بختي او کامیابي په ذکر کي دمولا ﷻ خپل ده .

(۲) تر څو چي ممکنه وي ټوله وخت باید په ذکر کي مشغوله تیر سي او یوه لحظه باید غفلت ونکړي .

(۳) چي دوام ذکر په ابتدا د طریقې د حضراتو خواجګانو قدس اسراراهم سره کیږي .

(۴) نو اختیار ددغه طریقې عالیې طالب رضاحق لره ډیر بهتره اومناسبه بلکه واجب ده .

د حضرت مولانا جلال الدین رومي رح رایه :

ګر تو سنګ صخره مرمر شوي چون بصاحبدل رسي ګوهر شوي

نارخنـــدان باغ راخندن کند　　صحبت مرادانت ازمـــردان کند

همنیشین اهل معنی بـــاش　　هم عطایابي وهم بـــاشي فتا

بي عنایات حق وخاصان حق　　ګر ملک باشد سیاهشش ورق

وما علینا الا البلغ المبین .

۱۰\۱۰\۱۴۲۹ هـ ق

(c) ketabton.com: The Digital Library

افضل دی ؟ نبي کریم ﷺ وفرمایل چي ته د دنیا ځخه په داسي حال کي رخصت سي چي ژبه دي الله ﷻ په ذکر سره لنده وي (یعني ذاکر يې).

(۳) ذات الهي ﷻ د ملائکوو په مخ کي په ذاکرینو باندي فخر کوي.[1]

د ذکر متعلق د حضرت امام رباني شیخ احمد فاروقي رحمه الله مبارك وینا :

دانا واگاه باش که سعادت تو بلکه سعادت جمیع بني آدم وفاح درستگاري همه در ذکر مولاء خود است جل سلطانه تاممکن باشد جمیع اوقات را مستغرق ذکرالهي جل سلطانه باید ساخت ویك لحظه تجویز غفلت نباید کرد.

ولله سبحان الحمدوالمنة ، که دوام ذکر در طریقه حضرات خواجه گان قدس الله تعالی اسرارهم در ابتداء میسر میگردد... الخ.

پس اختیار این طریقه عالیه من طالب را اولی وانسب باشد بلکه واجب ولازم ...الخ.[2]

---

[1] مرقات ج ۵ صـ ۵۵۵، ج ۵ صـ ۱۵۲.

[2] مکتوبات ج ۱ صـ ۷۶ .حصه سوم .مثنوي ج ۱ صـ ۶۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمدشفیع رح په معارف القرآن کي کړې ده او د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه اړول عموما په ذکر سره کیږي چي دکامل استاذ په تربیه کي وي او هم دغه خبره علامه عبدالوهاب شعراني په خپل کتاب میزان اعتدال کي کړې ده ځکه قاضي ثناء الله رح فرمایي : چي علم باطن اوتزکیه فرض ده طریقت واجب دئ . شاه ولي الله رح فرمایي : دهغه عالم څخه دصحبت څخه فرار وکه چي دباطن تزکیه یې نه وي کړې .

نو دهر چا څخه به ذکر نه اخلي بلکه استخاره به کوي یو کامل متشریع شیخ به پیداکوي او ذکر به ځیني زده کوي.

د ذکر فضائل :

(۱) په حدیث شریف کي ذکر دي : تر ټولو خیراتو ،صدقاتو حتی ترجهاد ذکر (قلبي) افضل دی .

(۲) حضرت عبدالله بن عباس ﷺ فرمایې : چي په جنت کي انسان پر هغه وخت باندي افسوس کوي کوم وخت چي یې په دنیا کي بې ذکره تیر کړی وي .

(۳) په حدیث شریف کي ذکر دي چي هر شي لره صفایې سته او صفایې د زړه په ذکر سره ده .

د ذاکر فضائل :

(۱) په حدیث مذکوره کي ذکر سول چي حقیقة ذاکر ژوندی دی

(۲) یو چا دنبي کریم ﷺ څخه پوښتنه وکړه چي کوم عمل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاکر په قبر، حشر او جنت کي خاص ژوند لري . علامه ابن قیم رح فرمایې : چي ذکر هغه دروازه ده چي د بنده او الله ﷻ تر میان خلاصه ده یعني رضامندي الهي ﷻ په دغه ذکر سره ده ، شارحین فرمایې چي ذکر دوه قسمه دی : (۱) یادونه دالله ﷻ په ژبه سره لکه تسبیحات وغیره. (۲) یادونه دالله ﷻ په زړه سره ، او همدا افضل عمل دی ولي که زړه ژوندی سو حیات ابدي په پیدا کیږي [1] .

په معارف القرآن کي ذکر دي چي اصل ذکر کونکی زړه دی ژبه یې صرف ترجماني کوي .[2]

یواځي په ژبه سره ذکر کول هم ثواب لري او هم د شکر ځای دی مگر ډیر اثر نه لري د زړه کمال نسي پیداکولای او دزړه صفایې نه راځي اخلاق یې نه سمیږي . اخلاق حسنه ، قرب الهي ﷻ ، حیات ابدي د اتوله د زړه په ذکر سره حاصلیږي چي دیو کامل استاد څخه زده سي .

مسئله : علامه ابن عابدین رح او نور فقهاء ذکر کړی دی چي د اخلاق ذمیمه په اخلاق حسنه سره اړول فرض عین دی ،اوهم دغه خبره مولانا اشرف علي رح په البصائر کتاب کي او مفتي

---

[1] مظاهر حق ج ۲ صـ ۴۶۶.

[2] معارف القرآن ج ۱ صـ ۳۹۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۴۰﴾ د ذکر او ذاکر فضائل :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ مَثَلُ الَّذِيْ يَذْكُرُ رَبَّهٗ وَالَّذِيْ لاَيَذْكُرُ مَثَلُ الْحَيِّ وَالْمَيِّتِ ﴾ [1]

ترجمه : نبي کريم ﷺ فرمايي : کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر کوي او کوم شخص چي د الله ﷻ ذکر نه کوي ، د دوئ دواړو مثال د ژوندي او مړه شخص په څير دی .

لغات : مَاتَ: د باب نصر څخه د مرګ په معنی .

الحي: د باب افعال څخه په معنی د ژوند .

تشريح : په دغه حديث مقدسه کي فضيلت د ذاکر بيان سوی دی علماء محدثين فرمايي چي په دغه حديث کي د زړو د کيفيت بيان دی چي زړونه دوه قسمه دی : ذاکر زړه ژوندی دی ، او غير ذاکر زړه مړ دی (که څه هم په خوله ذکر وکړي) لکه څرنګه چي ژوندی او مړ انسان فرق لري چي مړ نه ځان ته فائده رسولای سي نه غير ته که بې دفنه پاته سي بد بويې يې ځي همدارنګه غير ذاکر چي زړه يې مړ دی د ټولو نقصاناتو مرکز دی ، که څه هم ژوندی دی په حقيقت کي مړ دی ، او ذاکر که حقيقتا مړ سي په قبر کي ژوندی دی : بل احياء عند ربهم ،

---

[1] عن ابي موسی قال: قال رسول الله ﷺ مثل ...... الخ . مشکوة ج ۱ صـ۱۹۶ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

غني وي هغه دا افلاس نه لري .

په یو حدیث شریف کې ذکر دي چې یو صحابي دنبي کریم ﷺ څخه پوښتنه وکړه : اول یو داسې شی راوښیه چې دالله ﷻ او خلکو په نزد محبوب شم نو نبي کریم ﷺ و فرمایل چې ځان وساته د هغو شیانو څخه چې دخلکو په لاسو کې دي خلګ به خپله ستا سره محبت وکړي .

******

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېښونکی يې يعني فکر به دي په لمانځه کي وي . دوهم مطلب يې دادی چي لمونځ بايد داسي وي چي لمونځ لره رخصت کونکی يې يعني لکه ستا د ژوند آخري لمونځ چي وي نو ددغه تصور سره بايد لمونځ په ښه خشوع اوعاجزۍ سره وسي او معلومه هم نه ده چي تر بل لمانځه پوري به ته ژوندی يې که نه . حضرت ملاعلي قاري رح فرمايې چي د ژوند آخري فرض ښه وکړه .

لاتکلم : مطلب داسي خبره يو مؤمن تر خولې نه راباسي چي د آخرت په ورځ بيا پښېماني کوي او عذر غواړي بلکه دلته پرهيز کوه .

بل مطلب يې دادی چي داسي خبره مه کوه چي سبا د خپلو دوستانو او رفيقانو څخه عذر غواړې بلکه ځان ځيني وساته .

واجمع الاياس : مطلب د اچي دهغه شيانو څخه نااميده سه کوم چي دخلگو په لاسو کي دي ، ستا په قسمت کي چي څه ليکلي وي درکول کيږي اميد هيڅ فائده نه لري ، دوهم مطلب دادی چي د نورو پر مال اوسامان باندي نظر درلودل د قلبي افلاس علامه ده د کومو خلگو زړونه چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۹﴾ د نبي کريم ﷺ مهم وصيتونه :

﴿ ذَا قُمْتَ فِيْ صَلاَتِكَ فَصَلِّ صَلاَةً مُوَدِّعٍ وَلاَتُكَلِّمْ بِكَلاَمٍ تَعْذِرُ مِنْهُ غَدًا وَاَجْمِعِ الاَيَاسِ مِمَّا فِيْ اَيْدِي النَّاسِ﴾ [1]

ترجمه : (نبي کريم ﷺ په جواب کي دسائل و فرمايل) : کله چي ته دلمانځه لپاره ودريږې نو داسي لمونځ وکړه لکه د دنيا څخه چي رخصت کونکی والا وې او ته د ژبې څخه داسي خبره مه راباسه چي سبا (ددغه خبري کولو په وجه) عذر غواړې ، او دهغه شي څخه نااميده سه چي دخلگو په لاسو کي دي .

لغات : وَدَعَ : رخصت کول ،پريښودل، دخپلي زندگۍ څخه رخصت کېدل .

صَلٰوةِ مُوَدِّعٍ : د خپل ژوند اخري لمونځ . عَذَرَ : دباب ضرب څخه د الزام څخه بري کيدل .

الاياس : د باب سمع څخه په معنی د نااميده کيدل .

تشريح : صلوة مودع : مطلب دادی چي لمونځ بايد داسي وسي چي د الله ﷻ ماسوا ټوله مخلوق رخصت او

---

[1] عن ابي يوب الانصاري قال جاء رجل الى النبي ﷺ فقال : عظني و اوجز فقال .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي ذکر سول . څوك چي د دين خبره وکړي يا پر دين باندي عمل وکړي حمايت کونکی به يې نه پيداکيږي نو په دغه وخت کي سړی پر دين باندي ټينګ پاته سي په دغه حديث شريف کي د اور د سکروټو په لاس دنيولو سره تشبيه ورکړې ده لکه څنګه چي په لاس کي سکروټي نيول ګران کار دی همدارنګه په باطل ماحول کي دايمان او داعمالو حفاظت کول هم ډير ګران کار دی .

نو په دغسي وخت کي پر دين يا پر ديني عمل باندي (چي خلګ عمل نه پر کوي لکه ږيره وغيره) بر کرار پاته سي ، په حديث شريف کي ذکر دي چي داعمل مسنون دسلو شهيدانو ثواب لري (من تمسك بسني .... الخ) اوپه يو بل حديث شريف کي ذکر چي دغه شخص د پنځوسوو نفرو دعمل کولو ثواب ورکول کيږي . حق تعالی ﷻ دي ټولومسلمانانو ته پر اعمالو استقرار ورپه نصيب کړي.

******

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۰﴾ ځان ساتل د حسد، بغض، بدګمانۍ وغیره څخه :

﴿ اِيَّاكُمْ وَالظَّنَّ فَاِنَّ الظَّنَّ اَكْذَبُ الْحَدِيْثِ وَلاَتَحَسَّسُوْا وَلاَتَجَسَّسُوْا وَلاَتَنَاجَشُوْا وَلاَتَحَاسَدُوْا وَلاَتَبَاغَضُوْا وَلاَتَدَابَرُوْا، وَ كُوْنُوْا عِبَادَاللهِ اِخْوَانًا﴾ [1]

ترجمه : د بد ګمانۍ څخه ځان وساتئ بیشکه بدګمانۍ د خبرو بدترین درواغ دي، او نه به د خلګو پر پټو خبرو باندې ځان خبرداره کوئ که دخیر خبر وي که د شر(هغه خبرې چې تا سوء ظن ته رسوي) یو تر بله ځان لوړ مه بولئ، یو تر بله به حسد نه کوئ ، یو تر بله به بغض نه کوئ، یو تربله به غیبت نه کوئ ، اې د حق تعالی جل وعلا بندګانو یو تر بله ورونه وګرځئ د ورورګلوۍ ژوند سره کوئ.

لغات : اَلظَّنّ : ګمان ته وایي، دیو شي متعلق که ستا داخیال وي چې دا کار سوی دی مثلا زید راغلی دی کنه که دې دنه راتګ خیال کم وي دې ته وهم وایي او که دي د راتګ خیال ډیر وي دې ته ظن وایي ، او که دواړه برابر

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال قال رسول الله ﷺ اياكم ..... الخ مشكوة ج ٢ صـ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي هغه ته شك وايي كه دي خپله په سترګو وليدى دې ته يقين وايي .

وَلاَتَحَسَّوا : ځان په خير خبردار كول د باب تفعيل څخه دى . وَلاَ تَجَسَّسُوا : ځان خبر داره كول په شر باندي، دباب تفعيل څخه دى .

وَلاَتَنَاجَشُوا : د ځان لوړوالى په خلګو كي ، دنفرت په معنى هم دى .

تشريح : په دغه حديث مقدسه كي مؤمنان د هغه بدو باطني مريضيو څخه راګرځوي چي دمسلمانانو ورورګلوي او اتفاق ته سخت تاوان كوي .

(۱) ګمان : ګمان په شريعت مقدسه كي ۴قسمه دى :

(۱) حرام : چي ذالت الهي ﷻ پر ما باندي رحم نه كوي نه مي بخښي بلكه دا فرض دى چي مؤمن به وايي الله ﷻ پر ما رحم كوي . (۲) واجب : چي د يو سړي ظاهري حالت سم وي بيله دليل قوي بدګماني حرامه ده . (۳) مباح: چي سړي ته په درو او څلورو ركعاتو كي شك وي : اوغالب ګمان يې د څلورو ركعاتو وي نو پردغه عمل كول جائز او مباح دي ، البته كه پر يقين عمل وكړي چي درې ركعاته دي هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحيح دي . (۴) مستحب : دهر مسلمان سره نيك گمان كول .[1]

(۲) تحسس او تجسس: د خلگو په هغو شيانو ځان خبرول چي خلگ يې پټوي مطلق طلب خبرداري ته تحسس وايې او پټ عيوب لټولو ته تجسس وايې .[2]

(۳) تحاسد: حسد يو باطني مرض دی، مطلب يې دادی چي يو سړی يو نعمت ولري ستا دا اراده وي چي دده څخه دغه نعمت زائل سي (دغه نعمت دي نه وي پر پيرزو) او ماته راكړل سي ، يا دمطلق زوال اراده لري دا نيت حرام دی او دې ته حسد وايې ، كه د زوال اراده ونه لري بلكه د ذات الهي ﷻ څخه دځان لپاره هم دغسي نعمت طلب كړي نو بيا پرواه نه كوي دې ته غبطه وايې ، حضرت مولانا رومي رح هم فرمايي : چي حسد يوه بده مريضي ده چي په توسط د اولياؤو پاتيږي .[3] بيت :

خاك شو مردان حق را زير پا   خاك بر سر كن حسد را همچو ما

---

[1] احكام القران ج ۲۷ص ۳۰۵.

[2] معارف القرآن ج ۱۲۰، ۸ .

[3] مرقات ج ۹ ص ۲۳۲.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۱﴾ د بخل بد والی :

﴿ خَصْلَتَانِ لاَتَجْتَمِعَانِ فِيْ مُؤْمِنٍ اَلْبُخْلُ وَ سُوْءُ الْخُلْقِ [1] ﴾

ترجمه : په مؤمن کي دوه (بد) عادته نسي يوځاى کيدلاى بخل او بد اخلاق .

لغات : تَجْتَمِعَانِ: باب افتعال په معنى د جمع کيدل. سوء اَلْخُلْقِ : د باب نصر څخه په معنى د پيداکيدل او اخلاقو ته وايي او دباب سمع څخه په معنى ريز ريز کيدل .

تشريح : دمذکور حديث شريف مطلب دادى چي په مؤمن کامل کي دا دوه عادتونه نسي يو ځاى کيدلاى ځکه چي دا دواړه (بخل، او بداخلاق) ډير لوى عيبونه او دډيرو بديو مغز دى، دا هر يو صفت چي په مؤمن کي وي دده ايمان وکمال ته نه پريږدي ، نو پر مؤمن باندي لازمه ده چي ددغه دواړو عيبو څخه ځان پاك وساتي . [2]

په يو حديث شريف کي ذکر دي چي بخيل سړى د ذات الهي ﷻ څخه، دخلگو څخه او دجنت څخه ليري دى ، او

---

[1] و عن ابي سعيد قال: قال رسول الله ﷺ خصلتان....... الخ . مشکوة ج ۱ صـ ۱۶۵ .

[2] مظاهر حق ج ۲ صـ ۲۳۵ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الله ﷻ په نزد تر بخيل عابد جاهل سخي محبوب دی .[1]
بخل د دنيوي او ديني بدبختيو يو لوی سبب دی مثلاً زکوة، خيرات،صدقات، د دوستانو سره کومك،د کور او اولاد سره پراخي د ټولو څخه مانع دی . حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان د دغه خبيث صفت څخه خلاص کړي .

❁❁❁

---

[1] مرقات ج ۴ صـ ۳۲۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۲﴾ د دنیا محبت :

﴿ حُبُّ الدُّنْيَا رَأْسُ كُلِّ خَطِيْئَةٍ ﴾ [1]

ترجمه : د دنیا محبت د هري خطا ريښه ده .

لغات : اَلدُنْيَا: موجوده زندگي، دَنَا د نصر د باب څخه په معنی د نژدې کيدل. رَاْسُ : جمع يې رُؤُس ده او په معنی د سر ده .
خَطِيْئَة : د باب سمع څخه په معنی د خطا ده .

تشريح :په مذکوره حديث مقدسه کي ذکر دي چي محبت د دنيا بد دی . ۱ ولي دمحبت په وجه باندي سړی ړوند اوکوڼ گرځي د حلالو او حرامو فرق نه کوي .۲ محبت د دنيا د الهي محبت مانع گرځي. ۳ بل دا چي د دنيا حب انسان د دنيا په غير ضروري کارو باندي اخته کوي چي ضرورت ورته نه وي حب د دنيا يا زياته مشغله به نه ورسره کوي ، انسان خو په اصل کي د عبادت او معرفت لپاره پيداسوی دی او هم دغه اصل کار دی په يوه حديث مبارک کي ذکر دي چي د اللهﷻ د طرفه پر حضرت موسی عليه السلام باندي وحي راغلې چي ياموسی !عليه السلام د دنيا په محبـــت باندي به نه

---

[1] عن حذيفة قال سمعت رسول الله ﷺ يقول في خطبة : الخمرجماع الاثم والنساء حبائل الشيطان وحب الدنيا ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۴۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشغوله کېږي زما په بارگاه کي تر دې لويه گناه نسته .[1]

حضرت عبدالله بن مبارك رح فرمايي : چي د دنيا محبت او گناهونه د چا زړه ښکار کړی هغه زړه ته نيکي هيڅکله هم نه رسيږي .[2]

ملا علي قاري رح فرمايي چي ددغه حديث مبارك د مفهوم مخالف څخه دا معلوميږي چي د دنيا څخه بې رغبتي د ټولو نيکيو مغز دی .[3]

په يوه بل حديث شريف کي ذکر دي چي : (لعن عبدالدينار) لعنت کړه سوی دی پر هغه چا باندي چي دی غلام د مال وي ، يعني چي دمال په محبت گرفتار سي او د الله ﷻ د طاعت او عبادت څخه ليري والی گويا د مال غلامي ده.[4]

امام غزالي رحمه الله فرمايي چي : الله ﷻ کله دنيا پيداکړه نو شيطان مچ کړه او دا يې وويل چي څوك ستا سره محبت وکړې هغه په حقيقت کي زما غلام دی.[5]

داحاديثو څخه معلوميږي چي مال خو ښه دی مگر محبت او زياته مشغله يې بده ده .

---

[1] احياء العلوم ج ٢ صـ ٢٥٠.

[2] مكاشفة القلوب صـ ٢٤٠.

[3] مرقات ج ٩ صـ ٤٠٣.

[4] مشكوة ج ٢ صـ ٤۴.

[5] احياء العلوم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۳﴾ د مسلمان خطا ایستل :

﴿ مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي موږ لره خطا ایستل وکړي هغه زموږ (د جماعت) څخه نه دی .

لغات : غَشَّنَا : د نَصَرَ دباب څخه معنی یې خطاایستل ، خلاف مصلحت ښکاره کول .

تشریح : مسلمان ته تکلیف رسول حرام دی او داسي شخص د نبي کریم ﷺ د پیروانو څخه نسي کیدلای ، په حدیث شریف کي ذکر دي چي : کوم تاجر یا خرڅونکی چي امین او رښتیاګویه وي (خطاایستل نه کوي) د هغه حشر به د انبیاء کرام علیهم السلام او صدیقینو سره وي .[2]

په یو روایت کي ذکردي چي: الله ﷻ دي رحم وکړي پرهغه شخص باندي چي د رانیولو او خرڅولو په وخت کي نرمي کوي .[3]

فقهاء کرامو اصول ذکر کړي دي چي په کومه معامله کي چي د جنګ اوبدامنۍ توهم پیداکیږي شریعت مقدسه ددې معاملې ممانعت فرمایلی دی او هغه بیع بیع فاسد بولي .

---

[1] عن ابن عمر وابي هريرة عن النبي ﷺ قال : من حمل علينا السلاح فليس منا ، رواه بخاري و زاد مسلم من غشنا ..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ۳۰۵ .

[2] مشکوة .

[3] بخاري

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۴﴾ د جمعې دلمانځه پرېښودونكى منافق دى :

﴿ مَنْ تَرَكَ الْجُمُعَةَ مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ كُتِبَ مُنَافِقًا فِيْ كِتَابٍ لاَيُمْحٰى وَلاَيُبَدَّلُ ﴾ [1]

ترجمه : كوم چا چي بيله شرعي عذره د جمعې لمونځ پرېښودى نو په داسي كتاب كي منافق ليكل كيږي چي (ليكنه) يې نه خرابيږي او نه بدليږي .

لغات : يَمْحٰى : دنصر،سمع دباب څخه معنى د خط خرابول.

يُبَدّلُ : د باب تفعيل څخه بدلو .

تشريح : د جمعې لمونځ فرض عين دى ، علامه ابن همام رح او علامه يحيى رح فرمايې چي دجمعې فرضيت په قرآن،حديث او اجماع سره ثابت دى څوك چي د جمعې د لمانځه څخه انكار وكړي هغه كافر دى ، او كوم سړى چي انكار نه كوي البته بيله شرعي عذره د جمعې لمونځ نه كوي نو په حديث كي د هغه حكم ذكر دى .

جمعې ته ځكه جمعه وايې چي حضرت آدم عليه السلام او حضرت حواء رضي الله عنها په دغه ورځ په مځكه كي سره يو ځاى سوي دي ، يا په دې خاطر چي خلگ په دې ورځ په مسجد كي سره يو

---

[1] عن ابن عباس ان النبي ﷺ قال من ..... الخ . مشكوة ج ١ صـ ١٢١ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای کیږي ، یا په دې خاطر چې د آخرت ورځ هم د جمعې په ورځ قائمیږي چې ټول مخلوق پکښې جمع کیږي .

مِنْ غَيْرِ ضَرُوْرَةٍ: چې یو عذر شرعي نه وي مثلا دیوظالم څخه بیره، سخت باران وغیره نو بیا دغه وعید دی کوم چې لوړ ذکر سو ، او دا خبره دحدیث چې منافق لیکل کیږي ډیره سخته خبره ده حق تعالی ﷻ دي ټول مسلمانان ددغه غلط عمل څخه وساتي .

فقهاء کرامو ذکر کړی دی چې دجمعې په سهار سفر کول مکروه دي ولي دجمعې دلمانځه د ضائع کیدو خطره وي په دې کي به سړی فهم کوي چې داسي ځای ولاړ نسي چې دجمعې لمونځ ځیني ضائع سي .

دجمعې دلمانځه متعلق ډېر احکام دي فقهآء کرامو ذکر کړي دي په د غه مختصره رساله کي ګنجایش نسته چې ټول احکام پکښې بیان سي . البته یوه خبره ډېره مهمه ده : هغه داچې دجمعې دلمانځه لپاره چې کله اول اذان وسي خرڅېدل رانیول مکروه تحریمي دي لهذا مؤمنان به کار وبار او دوکانونه بندوي . که چا تر اذان وروسته کاروبار وکی نو هغه حلالي پیسې یې دکراهیت تحریمي په وجه مکروه سو حق جل وعلا دي مؤمنانو ته عقل ، هدایت ، او عمل ور په نصیب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۵﴾ د عکسو دفع کول :

﴿ اَنَّ النَّبِيُّ ﷺ لَمْ يَكُنْ يَتْرُكُ فِيْ بَيْتِهِ شَيْئًا فِيْهِ تَصَالِيْبُ اِلاَّ نَقَضَهُ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه نبي کریم ﷺ په کور کښې داسې شی نه پرېښودی چې پر هغه به عکس وو بلکه نبي ﷺ به هغه ماتوی .

لغات : تَصَالِيْب : د صَلِيْب جمع ده دنصاراوو خاص شعار ته وايې لیکن مراد عکس دی ،

نَقَضَهُ : باب نصر څخه ماتیدو ته وايې .

تشریح : په مذکوره حدیث کښې ذکر دي چې نبي کریم ﷺ عکس نه پرېښودی او په ډیرو احادیثو کې دعکس ډیر قباحت (بدوالی) بیان سوی دی ، په یوه حدیث شریف کې ذکر دي چې په کوم کور یا خونه کې عکس وي ملائکې د رحمت هغه کور ته نه داخلیږي .

حکم : ملا علي قاري رح فرمايي: چې عکس سخت حرام دی او گناه کبیره ده که پر توکر وي ، پر دیوال وي ، پر

---

[1] عن عائشة رضي الله عنها ان النبي ﷺ ... الخ . مشکوة ج ۲ ص ۳۸۵.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاغذ وي ، اويا پر سکه وي که د ذي روح شي عکس وي او که يې مجسمه جوړه کړې وي دا ټوله سخت حرام دي ، البته د درختو،باغ وغيره د غير ذي روح شيانو عکسونه پروا نه لري [1] ، دعکسو کاروبار يا دعکس اخستلو روپۍ هم حرامي دي .

په حديث شريف کي ذکر دي چي بېشکه کوم خلګ ته چي دآخرت په ورځ سخت ترين عذاب ورکول کيږي په هغوئ کي عکس جوړونکي هم دئ .([2])

په ترمذي شريف کي ذکر دي چي نبي کريمﷺ فرمايي : چي دآخرت په ورځ به دجهنم داور څخه يوه اوږده غاړه راووزي دغه غاړي لره دوې سترګي وي اودوه غوږونه وي اورېدونکي اوژبه لري خبري کوي دا وايي : چي حق جل وعلا ماته وکالت راکړئ دي چي دغه درې نفره وجهنم ته داخل کم (تحفة الاحوذي کي وايي ډېر درسوائي عذاب دئ) يو دهغو څخه عکس جوړونکي دي .([3])

ډېر خلګ په دغه بېکاره ناروا اخته دي حق جل وعلا دي مسلمانانو ته عقل صحيح ور په نصيب کړي چي ددغه بېکاره ناروا او دآخرة درسوائي څخه ځان وساتي .

---

[1] مرقات ج ۸ صـ ۳۲۵، مظاهر حق ج ۴ صـ ۲۲۶.

[2] : مسلم ۲ ۱ ۱۹۹

[3] : ترمذي ج : ۳ ص : ۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۶﴾ مرګ د هغه چا چي د جهاد تمنی يې هم نه وي کړې :

﴿ مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهِ نَفْسَهُ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِّنْ نِفَاقٍ ﴾ [1]

ترجمه : کوم څوك چي مړ سي په داسي حال کي چي نه يې په خپل ژوند کي جهاد کړی وي او نه يې په زړه کي دجهاد تمنا کړې وي ، نو هغه څوك پر قسم باندي د نفاق مړسوی دی .

لغات : مَاتَ : دباب نصر څخه مرګ ته وايي.

يَغْزُوْ: د باب نصر څخه جهاد ته وايي.

يُحَدِّثُ: د باب افعال څخه ايجاد ته وايې او د باب تفعيل څخه بيان کولو ته وايې .

تشريح : جهاد دمسلمانانو د سرلوړی،عزت او آزادۍ سبب دی په قرآن کريم او احاديثو کي دجهاد لوړ اهميت او ډير فضائل ذکر دي ، او همدارنګه په قرآن کريم او احاديثو کي ذکر دي چي جهاد تر آخري ورځي د دنيا جريان لري .

البته جهاد اقسام او شرائط لري فقهاء کرامو يې په سيرت په کتابو کي وضاحت کړی دی د ټولو شرائطو مراعت کول

---

[1] عن ابي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ من مات .... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۳۳۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډير ضروري دي .

په مذکوره حديث مبارك کي هم يو قسم وعيد ذکر دي چي کوم سړی په ټوله ژوند کي نه جهاد وکړي که په نفس سره وي که په مال سره ، او نه يې په زړه کي دا تمنا کړې وي چي کاشکي زه مجاهد وايې ددې سړي مرگ لکه دمنافق سړي مرگ داسي دي ، ولي منافقين د جهاد څخه خلاص دي په دې وجه مشابهت ورسره لري .

ملاعلي قاري رح ذکر کړی دی چي ددې حديث شريف څخه دا مسئله ثابتيږي چي که څوك دعبادت نيت وکړي او دعبادت ترمخه مړ سي نو دعبادت د پريښودلو عذاب او گناه نسته .[1] او پر نيت باندي يې هم ثواب سته .

---

[1] مرقات ج ٧ صـ ٢٨٣.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۷﴾ د درود شریف فضیلت :

﴿ مَنْ صَلّٰى عَلَيَّ وَاحِدَةً صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ عَشْرًا ﴾ [1]

ترجمه : که چا پر ماباندي يو ځل درود شريف ووايه نو الله ﷻ به پر هغه شخص لس ځلي رحمت نازل کړي .

لغات : صَلّٰى : دباب ضرب څخه ،دعاء کول، لمونځ کول، برکت پر کول، ښه تعريف کول .

تشريح : د درود شريف برکات په احاديثو کي ډير ذکر سوي دي ، په يوه حديث شريف کي ذکر دي چي په يوه درود شريف ويلو باندي الله ﷻ پر دغه بنده باندي لس رحمته نازلوي او دلسو گناهو مغفرت يې کوي، او لس درجات يې لوړوي . [2]

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي دقيامت په ورځ زيات قريب و نبي کريم ﷺ ته هغه شخص دی چي زيات درود ويونکی وي . [3]

د حضرت عبد الله بن عمر رضی الله عنه څخه روايت دی چي کوم سړی يو ځلي درود شريف ووايي الله تعالى ﷻ او ملائکي اويا

---

[1] عن ابي هريرة رضی الله عنه قال : قال رسول الله ﷺ من صلى ... الخ . مشكوة ج ١ صـ ٨٦ .

[2] مرقات ج ٣ صـ ٨ .

[3] مرقات ج ٣ صـ ٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

واره رحمت پر دغه شخص نازلوي، ليکن دا فضيلت محدثين فرمايې د جمعې په ورځ دی .

که چا دجمعې په ورځ د مازديګر دلمانځه وروسته دغه درود شريف ۸۰ ځله ووايه داتيا ۸۰ کالو دعبادت ثواب ورکول کيږي او داتيا کالو ګناوي معافيږي :

(اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ النَّبِيِّ الاُمِيِّ وَاٰلِهٖ وَسَلِّمْ وَتَسْلِيْمًا)

حکم : (۱) يو ځل په ټول عمر کي درود شريف ويل واجب دي [1] . (۲) که څوك دنبي کريم ﷺ نوم مبارك واوري نو درود شريف ور باندي ويل واجب دي [2] . (۳) که څو ځله نوم واوري نو يو وار درود شريف ويل واجب دي او نور ځله مستحب دی .

درود په سر او په پای کي ددعا ويل دمقبوليت ددعا لپاره شرط دئ په ترمذي شريف کي دحضرت عمرؓ څخه روايت نقل دئ : چي دعا دمځکي او اسمان تر مابين معلقه وي لوړه نه خيږي تر څو چي درود ونه وايي .

مسئله : بې اودسه درود شريف ويل جائز دي . داوداسه سره نور على نور دئ .

❁❁❁❁

---

[1] هدايه ج ۱ صـ ۳۰۱.

[2] البناية شرح هدايه ج ۲ صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۸﴾ د طالب العلم فضيلت :

﴿ مَنْ سَلَكَ طَرِيْقًا يَطْلُبُ فِيْهِ عِلْمًا سَلَكَ اللّٰهُ بِهِ طَرِيْقًا مِنْ طُرُقِ الْجَنَّةِ وَاِنَّ الْمَلاَئِكَةَ لَتَضَعُ اَجْنِحَتِهَا رِضًى لِطَالِبِ الْعِلْمِ ﴾ [1]

ترجمه : كوم څوك چي يوه لار د علم دين دحاصلولو لپاره اختيار كړي نو الله تعالى ﷻ دا شخص د جنت پر لاري بيايې ، او ملائكي د طالب علم د رضامندۍ لپاره خپل وزرونه غوړوي .

لغات : سَلَكَ: د باب نصر څخه لاري ته ويل كيږي، او دافعال د باب څخه په معنى د داخليدو .

طُرُقْ : جمع دطَرِيْق ده په معنى دلار. اَجْنِحَتِهَا: جمع دجناج اومعنى يې وزر ده .

تشريح : فضيلت دطلب علم په قرآن كريم او احاديثو كي ډير ذكر سوى دى . په يوه حديث مبارك كي ذكر دي كه څوك د علم د طلب په حال كي مړ سو نو شهيد بلل كيږي .

په بل حديث كي ذكر دي چي پر هر قدم باندي د يوه كال

---

[1] وعنه قال : قال رسول الله ﷺ من سلك ... الخ . مشكوة ج ١ صـ ٣۴ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبادت ثواب ورکول کيږي او پر هر قدم باندي الله تعالی ﷻ يو ښار په جنت کي ورکوي سهار اوماښام يې مغفرت کيږي او ملائکي شاهدي ورکوي چي دا خلګ د جهنم داور څخه خلاص دي .[1]

طلب دا معنی نه چي ټوله ورځ به ديني سبق وايي بلکه يو لږ وخت چي ديني سبق وايي که حاديث وي که دقرآن کريم ترجمه او که دفقهي کتابونه وي ، مطلب دا چي بايد سړی مشغوله وي چي ددغه فضائلو مستحق وګرځي .

په يو بل حديث شريف کي ذکر دي چي په شپه کي ديني درس کول تر ټولي شپې تر عبادت افضل دي .[2]

الله تعالی ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته د ديني علم مشغله ورنصيب کړي که څه هم لږ وخت وي . آمين.

❁❁❁

---

[1] تفسير کبير ج ١ صـ ١٩٧.
[2] مشکوة ج ١ صـ ٣١.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۲۹﴾ د جماعت دلمانځه فضیلت :

﴿ صَلاَةُ الْجُمَاعَةِ تَفْضُلُ صَلاَةَ الْفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِيْنَ دَرَجَةً ﴾ [1]

ترجمه : د جماعت لمونځ تر يواځي لمانځه (په ثواب کي) اووه ويشت (۲۷) درجي زيات دی .

لغات : دَرَجَةٌ : جمع يې دَرَجَاتْ ده او مرتبې ته وايي.

اَلْفَذْ : يواځي جمع يې افذا ده .

تشريح : دجماعت لمونځ په قول د علامه ابن همام رح او علامه ابن عساکر رح واجب دی ، او دشعائر اسلام څخه دی . په يو حديث شريف کي ذکر دي چي څوك پاکي وکړي او مسجد ته روان سي پر هر قدم يې الله تعالی ﷻ يوه نيکي ورکوي او يوه يوه درجه يې لوړيږي او يوه يوه گناه يې معافيږي . [2]

حضرت عمر ﷺ يو سهار پوښتنه وکړه چي فلانکی سړی په لمانځه کي نوو نو خلگو وويل چي هغه ډير عبادت کوی شايد بيده سوی وي نو حضرت عمر ﷺ و فرمايل

---

[1] عن ابن عمر قال : قال رسول الله ﷺ صلاة الجماعة ... الخ . مشكوة ج ۱ صـ ۸۵ ،

[2] مشكوة ج صـ ۹۲ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دسهار لمونځ په جماعت تر ټوله شپې تر ولاړي (و عبادت ته) بهتر بولم .[1]

څوك چي دجماعت لمونځ نه كوي په يو حديث شريف كي ذكر دي چي نبي كريم ﷺ ددغسي خلګو دكورو د سوځولو اراده كړې وه .[2]

رئيس المفسرين حضرت عبدالله ابن عباس رضي الله عنه څخه يو چا پوښتنه وكړه چي يو سړی ټوله شپه عبادت كوي د ورځي روژه نيسي ليكن دجماعت لمونځ نه كوي ، حضرت عباس رضي الله عنه وفرمايل چي دا شخص جهنمي دی .[3]

په يو بل حديث شريف كي ذكر دي : كه چا دسهار او ماخستن لمونځ په جماعت وكړی نو دټولي شپې دعبادت ثواب لري .[4]

دجماعت لمونځ پر قول د ابن همام رح واجب ذكر سو ، بېله عذره پرېښودل يې ګناه كبيره ده او د آخرت په ورځ پر دغه عمل عقاب سته .

---

[1] مشكوة صـ ٩٧.

[2] مشكوة صـ ٩٥.

[3] البناية ج ٣ صـ ٣٨٥.

[4] مشكوة صـ ٦٢.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۰﴾ د خیرات او صدقې فضیلت :

﴿ بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَاِنَّ الْبَلاَءَ لاَيَتَخَطَّاهَا ﴾ [1]

ترجمه : د صدقې په ورکولو کي تلوار کوئ بېشکه مصیبت او بلا تر دغه صدقې نسي مخته کیدلای .

لغات : بَادِرُوْا : دباب مفاعله څخه تلوار کول.

يَتَخَطَّاهَا : د باب تفاعل څخه په معنی دتجاوز کول، تړل .

تشریح : یومالداره شخص چي صاحب نصاب وي زکوة پر فرض دی ، ددې څخه ماسوا زیات مال د الله ﷻ په لاره کښې خرڅولو ته صدقه وایې او په پښتو ژبه کي یې خیرات بولي ، ددغه صدقې فضائل او برکات په احادیثو کي ډیر زیات بیان سوي دي .

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي د خپلو مریضیو علاج په صدقه سره وکړئ ، په یو روایت کي ذکر دي چي صدقه اویا ۷۰ مریضۍ لیري کوي .

حاصل دا چي صدقه د ډیرو آفتو دلیري کولو لپاره ده .

په یوه حدیث شریف کي ذکر دي چي صدقه د الله ﷻ غضب وژني او بده مرگه انسان ساتي یعني دمرگ په وخت کي د

---

[1] عن علي قال : قال رسول الله ﷺ بادروا ..... الخ . مشكوة صـ ۱۶۷ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیطان په وسوسو نه اخته کیږي یا په داسي مرض نه اخته کیږي چي بې صبره وي او کفري الفاظ وایې بلکه دغه صدقه یې ساتي .[1]

په یو بل حدیث شریف کي ذکر دي چي سخي سړی الله ﷻ ته نږدې والی لري جنت ته نژدې وي وخلگو ته نژدې یعني محبوب وي حتی چي الله ﷻ ته جاهل سخي تر بخیل عابد محبوب وي .[2]

په یو حدیث شریف کي ذکر دي چي مال په صدقه نه لږیږي او هره ورځ سهار ملائکي دعاء کوي چي یا الله ﷻ خرڅونکي ته یې عوض ورکړې .

صدقه کول یو څو شرطونه لري : (۱) احسان به نه پر اچوي . (۲) ذلیله او خوار به یې نه بولي . (۳) پاك مال به وي . (۴) ښه نیت یعني د الله تعالی درضالپاره به یې ورکوي .

---

[1] التعلیق الفصیح .

[2] مشکوة صـ ۱۶۴.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۱﴾ د مسجد تعظیم :

﴿ اِذَا رَاَيْتُمُ الرَّجُلَ يَتَعَاهَدُ الْمَسْجِدَ فَاشْهِدُوْا لَهُ بِالاِيْمَانِ﴾ [1]

ترجمه : کله چي تاسي يو سړی وويني چي دمسجد خيرخواهي (خدمت) کوي نو تاسي دهغه سړي دايمان شاهدي ورکړئ (يعني چي ته ايمانداره يې) . بيشکه الله ﷻ فرمايي : (انمايعمر مساجدمن امن بالله واليوم الاخر)

لغات : يَتَعَاهَدُوْا : حفاظت کولو ته وايې، او په باب دافتعال کي مبالغه ده يعني ښه حفاظت کول .

تشريح :ملاعلي قاري رح فرمايې چي د يتعاهد معنی داده چي که چا دمسجد خدمت يابنا کول نو تاسي يې دايمان شاهدي ورکړئ ځکه دا دده دايمان پر ښه والي باندي دلالت کوي او دا يو لويه خوشخبري ده .

په احاديثو او قرآن کريم کي د مساجدو د خدمت او جوړولو په باره کي ډير فضائل ذکر دي .

په يو حديث کي ذکر دي چي که چا دالله ﷻ لپــاره مسجد

---

[1] وعن ابي سعيد الخدري قال قال رسول الله ﷺ اذا رايت... الخ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړ کړی یعني خپل نوم یې نه پر کښیښودی الله ﷻ به په جنت معظم کې کور ورکړي ، اشاره ده چي داسړی جنتي دی .

په یو بل حدیث شریف کې ذکر دي چي د آخرت په ورځ به اووه کسه دعرش تر سایې لاندي ناست وي او په دغه ورځ بله سایه هم نسته ، یو هغه سړی دی چي دده زړه دمسجد سره تړلی وي چي د لمانځه وخت وي کنه دمسجد خدمت سوی دی کنه وغیره دغه فکر ورسره وي .

حضرت عائشة رضي الله عنها فرمایې چي : نبي ﷺ په محلو کي د مسجدو دجوړولو حکم وکړی او دا چي مسجد پاکوئ او خوشبویه کوئ یې .

مسجد د مسلمانانو د عبادت کور دی پر هر مسلمان باندي د مسجد خدمت کول، صفایې کول او لمونځ پکښې کول لازم دي لیکن زموږ ځیني خلگ یوائې دلمانځه لپاره را ځي نور یې نه خدمت کوي نه یې جوړیده کوي او نه یې صفایې کوي . دا دایمان ضعف والی دی.

الله ﷻ دي ټولو مسلمانانو ته دمسجد خدمت ورنصیب کړی . آمین.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۲﴾ د قرانکریم فضیلت :

﴿ اِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ اَقْوَامًا وَ يَضَعُ بِهِ آخَرِيْنَ ﴾ [1]

ترجمه : بیشکه الله تعالی ﷻ ددغه کتاب (قرآنکریم) په ذریعه څومره قومونه پورته کوي او هم ددغه مبارك کتاب په ذریعه څومره خلګ کښته کوي .

لغات : یَرْفَعُ : د باب فتح څخه په معنی دپورته کولو.

اَقْوَامًا : جمع دقوم په معنی دجماعت.

یَضَعُ : د باب فتح څخه په معنی دايښودل، ليکن دلته يې مطلب دمرتبې په اعتبار کښته کول دي .

تشریح : مطلب دحدیث مقدس دادی چې که چا د قرآنکریم په احکامو ځان خبر کړئ او عمل يې دخپل استعداد په اندازه په وکړی نو الله تعالی ﷻ يې په دنيا ا و آخرت کي مرتبه او عزت پورته کوي.

په قرآنکریم کي نبي کريم ﷺ ته خطاب دی چي ته مؤمنانو ته وفرمايه چي د الله ﷻ په فضل (قرآنکريم) او رحمت (عمل په قرآنکريم) سره او هم په دغه دوو شيانو به مؤمن خوشحاله کيږي ، ځکه دغه (که دحروفو سموالي وي که

---

[1] و عن عمر بن الخطاب قال : قال رسول الله ﷺ ان الله ..... الخ . مشکوة .

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه هم یو حرف وي یا قرائت یا تلاوت وي) بهتره دي تر هغو شیانو چي تاسي جمع کړي دي .[1] یعني یو حرف دقرآن کریم زده کول تر دنیا او تر هغه ټولو شیانو چي په دنیا کي دي بهتره دي .

په حدیث شریف کي ذکر دي چي د قرآن کریم دتلاوت په وخت کي الله تعالی ﷻ د هر حرف د ویلو په بدله کي لس نیکۍ ورکوي او په لمانځه کي پر هر حرف باندي پنځه ویشت نیکۍ ورکوي مگر چي پر صحیح طریقه یې زده کړي او بیا یې ووایي ، اول باید اودس وکړي او بیا په گوښه ځای کي په کراره سره (که په لوړ اواز ویل بل چاته ضرر وي) په ښه غور او فکر سره به یې تلاوت کوي او که یې په معنی پوهیدی نو په معنی کي به یې غور اوفکر کوي .

د قرآنکریم حقوق :

اول: باید د قرآن کریم حروف په ښه توگه په قرآئت سره هم خپله زده کړو او هم یې خپل اولاد ته ور زده کړو .

دوهم : باید قرآن کریم په معنی زده کړل سي .

---

[1] سورة یونس آیة نمبر ۵۷.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم : په قرآن کریم باندي باید عمل وکړل سي .

څلورم : قرآنکریم باید نورو مسلمانانو ته ورسول سي .

په پورتني څلورو کارو کښې چي په کوم کار اخته وي په قرآن کریم کي ذکر دی چي په دغه عمل به خوشحاله کیږي نور چي هر څومره مالداري لري په هغه به نه خوشحاله کیږي بلکه ستا فکر خام دی قرآن کریم یې درښیې چي دغه دخوشحالۍ شی دي په قبر او حشر کي به ددغه خوشحالۍ حال درته معلومیږي .

الله ﷻ دي ټولومسلمانانو ته د قرآنکریم سره محبت ورنصیب کړي او دقرآنکریم خدمت ،تلاوت اوعمل کولو توفیق دي ورنصیب کړي ځکه چي اصل شی عمل کول په قرآن کریم دی ، او هره ورځ دقرآنکریم تلاوت کول پکار دي او دتلاوت وروسته به دا دعاء کوي :

(اَللّٰهُمَّ اجْعَلِ الْقُرْآنَ لَنَا فِي الدُّنْيَا قَرِينًا وَ فِي الاٰخِرَةِ شَافِعًا وَ فِي الْقَبْرِ مُونِسًا وَ فِي الْقِيَامَةِ صَاحِبًا وَعَلَى الصِّرَاطِ نُورًا وَفِي الْجَنَّةِ رَفِيقًا وَ مِنَ النَّارِ سِتْرًا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۳﴾ د تقوا داره عالم فضیلت :

﴿ اَلاَ اِنَّ شَرَّ الشَّرِّ شِرَارُ الْعُلَمَاءِ وَ اِنَّ خَيْرَ الْخَيْرِ خِيَارُ الْعُلَمَاءِ ﴾

ترجمه : خبردار اوسئ بیشکه په بدو خلگو کي بدترین شخص بد عالم دی او په ښو خلگو کي ښه ترین دخلگو ښه (تقوا داره) عالم دی .

تشریح : دعلماء کرامو موجودیت د عوامو په مینځ کي یو نمونه د دین ده که دعالم اخلاق او عادات د شریعت مقدسه موافق وي نو دده اتباع والا به هم ټوله دشریعت مقدسه موافق وي ، او ښه لاره به ورښیي او دی به یې د اصلاح کوښښ کوي . په احادیثو مقدسوو کي دباعمله عالم ډیر فضائل ذکر دي (۱)چي دعالم باعمله لپاره د مځکي او آسمانو ټوله مخلوقات د الله ﷻ څخه مغفرت غواړي ، (۲)اوبیشکه فضیلت دعالم پر عابد باندي په داسي اندازه دی لکه فضیلت چي د سپوږمی پر ټولو ستورو باندي دی

(۳)په یو بل حدیث کي ذکر دي چي فضیلت دعالم رباني پر عامو خلگو باندي داسي دی لکه (نبي کریم ﷺ وفرمایل) زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

فضیلت په تاسو کي پر هغه کمه درجه والا مؤمن باندي دی .[1]

حضرت امام رباني رحمة الله علیه فرمایي چي د دغسي علماؤو د مشوانۍ رنگ الله ﷻ د آخرت په ورځ د شهیدانو د وینو سره تلي او د دوئ تول به درووند وي ، او خوب ددغه تقوا داره علماؤو عبادت دی . ددغسي عالم څخه باید څوك دین زده کړي ، احکام او مسائل ځیني و پوښتي او ددغه علماؤو وجود د ټوله عالم لپاره باعث خیر دی ددغسي علماؤو احترام او تعظیم پر ټولو مؤمنانو لازم دی .

ددې خلاف هغه علماء چي تقوا نلري حضرت امام رباني رح فرمایي چي هغه علماء چي دحب دنیا او حب منصب وعزت په بد نما داغ باندي داغ سوي وي که څه هم د دوئ څخه فائدې حاصلي سي مگر دا علم د دوئ په حق کي نافع نه دی .

نن سبا چي په دین کي کمزوري پیدا ده دا ټوله ددغه علماء سوء په وجه ده ځکه چي دوئ په هر نارواه کار کي شرکت کوي لکه عکسونه،فلمونه کتل یا اخیستل یا

---

[1] مشکوة ، کتاب علم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسي نور اعمال ، خلگو ته بهانه پيداسي چي دغه عالم دی دغسي كوي يا خلگو ته غلطي مسائل وربښيي ، په احاديثو كي ددغه ډول علماؤو سخت رد راغلی دی چي دغه علماء فتنې په عوامو كي پيدا كوي او آخير به دوئ پخپله په دغه فتنو كي واقع او هلاك سي .

ملا علي قاري رحمه الله فرمايي : جاهل لره دي يو وار هلاكت وي او دغسي عالم لره دي اووه واره هلاكت وي .[1]

او په حديث شريف كي ذكر دي چي علماء ورثه د انبياؤو دي ليكن حضرت امام رباني شيخ احمد فاروقي رح فرمائي چي علم دوه قسمه دي يو علم اسرار او بل علم احكام ، هغه شخص چي علم اسرار (تزكيه نفس) نه لري هغه وارث د نبي نه وي ځكه چي دنبي څخه دغه دواړه علمه په وراثت كي پاته دي البته دغه عالم ته عالم بالاحكام وايي فقط .[2]

حضرت ملا علي قاري رح فرمايي چي حضرت امام مالك رح فرمايي چي كوم عالم چي صوفي نه وي (تزكيه نفس نه لري) هغه فاسق دی.[3]

---

[1] مرقات ج ۱ صـ ۴۳۱.

[2] مكتوبات ج ۱ صـ ۲۲۸.

[3] مرقات ج ۱ صـ ۴۷۸.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۴﴾ د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني جائز نه ده:

﴿ لَاطَاعَةَ لِمَخْلُوْقٍ فِيْ مَعْصِيَةِ الْخَالِقِ﴾ [1]

ترجمه : په داسي امورو کي دمخلوق تابعداري جائز نه ده چي د الله ﷻ نافرماني راځي .

لغات : طَاعَةَ : طوعا ، فرمانبرداري ته وايي .

تشريح : د خلګو په خاطر د الله ﷻ نافرماني کول جائز نه ده مطلب يې دادی چي که انسان حاکم وي که غير حاکم چي داسي حکم صادر کړي چي دالله ﷻ دحکم مخالفت راځي نو ددغسي شخص يا حاکم حکم نه منل کيږي .

مسئله : که يو سړی بل سړی په زور په نارواه باندي مبتلا کړي نو دغه مامور ګناه کار نه دی .

حاصل : دا چي په دغه حديث شريف کي يو قانون ذکر سو چي دالله ﷻ حکم غالب دی ، انسان دي دمخلوق د داسي امر چي دالله ﷻ نافرماني پکښي راځي هيڅکله فرمانبرداري نه کوي .

تاسو ته معلومه ده چي خلګ څومره يو تر بله مراعت کوي که څه د الله ﷻ دحکم مخالفت پکښي راځي .

---

[1] عن النواس بن سمعان قال : قال رسول الله ﷺ لاطاعة ....الخ . مشکوة صـ ۳۲۱.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت مولانا جلال الدين رومي رحمة الله عليه فرمايې

(بې وفا ئي دان وفا بارد حق ،
بر حقوق حق ندارد کسي سبق)

چي هغه شخص چي دنورو اتباع کوي په داسي امر کي چي د الله ﷻ نافرماني راځي دا دالله ﷻ سره بې وفايې ده .
الله ﷻ دي هر مسلمان ته په هر کار کي اول د شريعت مقدسه مراعت ور نصيب کړي .
لهذا دغير شرعي آمر مراعت به نه کوي او نه به يې اتباع کوي :

(۱) که دحاکم له طرفه وي اتبارع ناروا ده .

(۲)که دپلار د طرف و زوی ته داسي غير شرعي حکم وي اتباع به يې نه کوي .

(۳) که د زوی مطالبه د پلار څخه وي غير شرعي مراعت به يې نه کوي بلکه مطالبه د اولاد به نه مني بلکه پوهوي به يې چي په دې کي د الله ﷻ ناراضگي راځي .

(۴) همدارنگه يو انډيوال به دبل انډيوال غير شرعي مطالبه نه مني . حق تعالى جل وعلا دي مسلمانانو ته هدايت دطاعت ور په نصيب کي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۵﴾ ژوند یو لوی نعمت دی بې طاعاتو ضائع نسي :

﴿ قَالَ رَسُوْل اللهِ ﷺ لِرَجُلٍ وَهُوَ يَعِظُهُ اِغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ : شَبَابَكَ قَبْلَ هَرَمِكَ، وَصِحَّتَكَ قَبْلَ سُقْمِكَ، وَ غِنَائَكَ قَبْلَ فَقْرِكَ، وَ فَرَاغَكَ قَبْلَ شُغْلِكَ، وَحَيَاتَكَ قَبْلَ مَوْتِكَ ﴾ [1]

ترجمه : جناب نبي كريم ﷺ يو سړي ته د نصيحت په ډول وفرمايل : چي پنځه شيان تر پنځو شيانو دمخه غنيمت و ګڼه : ځواني ستا تر سپين ږيرتيا دمخه ، صحت ستا تر ناجوړۍ دمخه ، مالداري ستا تر فقر اوافلاس دمخه، فراغت ستا تر اشغال دمخه، او ژوند ستا د مرګ تر مخه .

لغات : اغْتَنِمْ : د باب افتعال څخه غنيمت ګڼل ، دباب سمع څخه سبقت كول .

شَبَابْ: ځواني د باب ضرب څخه ځوانيدل .

هَرَم : دباب سمع څخه ډير كمزوره كيدل .

سَقَمْ : د باب سمع څخه ناجوړه كيدل جمع يې سقام ده .

تشريح : صحت تر ناجوړې دمخه لوی نعمت دی ، علماء كرام فرمايې تر ايمان وروسته لوی نعمت صحت دی په ناجوړه بدن نه د دين كار كيږي نه ددنيا نو ددغه نعمت

---

[1] عن عمر بن ميمون الاردي قال : قال رسول الله ﷺ لرجل ... الخ .مشكوة ج ۲ صـ۴۴۱ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شکر دادی چي باید عبادت په وسي .
غناء د فقر ترمخه : دا هم لوی نعمت دی ټوله مالي عبادت لکه زکوة، خیرات، د دوستانو کومك ،حج، پردیني امورو خرڅ ... داټوله په مال کیږي ددې شکر دادی چي خرڅ کړل سي او دآخرت لپاره ذخیره سي داسي چي انسان فنا سي یا یې مال فنا سي او دقبر لپاره هیڅ ونه کړي .
ژوند د مرگ ترمخه : دا هم یو لوی نعمت دی ، ملا علي قاري رح فرمایې که چیري ناجوړې یا مسکیني وي مگر دی خو ذکر کولای سي دا یو آن پر دغه حال هم دالله ﷻ لوی نعمت دی . [1]
مفسرین فرمایې چي د آخرت په ورځ د انسانانو سترگي خلاصي سي مؤمنان هم حسرت کوي چي کاشکي موږ اعمال ډیر کړي واي ، او گنهکار مؤمنان وایې کاشکي موږ دداغسي عالي مقدس ذات جل جلاله نافرماني نه
واى کړې . البته مکمل اولیاء کرام ددغه حسرته خلاص وي .
الله ﷻ دي موږ اوتاسو ته د ژوند قدرداني رانصیب کړي.
عاقلات وایي : النعمة اذا فقدت عرفت : چي نعمت زائل سي بیا یې قدر معلومیږي . یعني په قبر کي بیا دژند قدرداني ورمعلومیږي .

---

[1] مرقات ج ۹ صـ ۳۷۰.

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۶﴾ د نیوي عذابونه د مؤمن لپاره رحمت دي :

﴿ أُمَّتِيْ هٰذِهِ أُمَّةٌ مَرْحُوْمَةٌ لَيْسَ عَلَيْهَا عَذَابٌ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُهَا فِي الدُّنْيَا، اَلْفِتَنُ وَالزَّلَازِلُ وَالْقَتْلُ ﴾ [1]

ترجمه : زما دغه امت امت مرحومه دی (یعني رحمت پر دغه امت ډیر دی په سبب دنبي ﷺ چي رحمة للعالمین دی) پر دغه امت باندي په آخرت کي عذاب نسته او په دنیا کي د دوئ عذاب فتنې، زلزلې او ناحق قتلونه دی .

لغات : اَلْفِتَنُ : د فتنة جمعه ده مختلفي معناوي لري لکه: امتحان، گناه، عذاب، رسوايې، گمراه کول، گمراه کیدل، ناجوړي وغيره .

تشريح : دا چي په آخرت کي امت مرحومه لره عذاب نسته ددې څخه سخت عذاب یا دائمي عذاب مراد دی ځکه چي په ځینو احادیثو کي پر گناه کبیره باندي د عذاب ذکر دی. یعني چي په شریعت مقدسه باندي عمل ونکړي نو په دنیا کي په مختلفو آفاتو باندي اخته کیږي ددې لپاره چي گناه يې محوه سي او آخرت ته پاته نسي :من یعمل منکم سوء

---

[1] عن ابي موسى قال: قال رسول الله ﷺ امتي ..... الخ . مشكوة ج ۲ ص ۴۶۰ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

يجزيه ، آية هم پر دغه دلالت كوي ، يا يې گناه كبيره نه وي كړې نور گناه الله ﷻ په مختلفو آفاتو ورمحوه كوي په آخرت كي گناه كبيره والا اشخاصو لره عذاب سته .

حاصل دا چي په دنيا كي عذابونه او تكليفونه مؤمنانو لره رحمت دی كه گناهكار وي گناه يې محوه كيږي كه نيك وي مرتبه يې پورته كيږي ،په دنيوي تكاليفو باندي بايد مؤمن صبر وكړي او د ډيرو شكاياتو څخه چي خلگو ته يې كوي بايد ځان وساتي ، او دا تكاليف د الله تعالی ﷻ رحمت دي . البته دعاء كولای سي : چي الله پاك ﷻ ته دعاء وكړي چي يا الله ﷻ هدايت راكړې د دنيا ،آخرت او دقبر د تكاليفو څخه مي خلاص كړې ځكه موږ عاجزه يو دصبر طاقت نه لرو هميشه به دغه دعاوي كوو .

حضرت مولانا رومي رح فرمايې : چي عذاب مومنين لره رحمت دئ

في المثل جورت اگر عريان شود
گر جهان گريان بود خندان شود .[1]

---

[1] مثنوي ج ۱ صـ ۱۳۳ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۷﴾ د نیکو اعمالو و طرف ته وړاندي کیدل د ټولو بدبختیو څخه نجات دی :

﴿ بَادِرُوْا بِالأَعْمَالِ فِتَنًا كَقِطْعِ اللَّيْلِ اَلْمُظْلِمِ ،يُصْبِحُ الرَّجُلُ مُؤْمِنًا وَ يُمْسِيْ كَافِرًا، وَ يُمْسِيْ مُؤْمِنًا وَ يُصْبِحُ كَافِرًا، يَبِيْعُ دِيْنَهُ بِعَرِضِ الدُّنْيَا﴾ [1]

ترجمه : د اعمال صالحوو په کولو کي تلوار کوئ تر مخه ددې چي فتنې ظهور وکړي ‹داسي فتنې› لکه د تاریکي شپې د ټوټې په مثل ‹اثر یې دادی› انسان سهار د ایمان په حال کي راپورته کیږي او ماښام کافر وګرځي ، اوماښام مؤمن وي مګر سهار د کفر په حالت کي راپورته کیږي ‹او دغه رنګه› خلګ خپل دین د دنیا د لږ سامان په عوض کي خرڅوي .

لغات : بَادِرُوا : باب مفاعله یوتر بله سبقت کول .

قَطْع: مفرد یې قطعة دی ټوټې ته وایې . بِعَرَض : لږ سامان .

تشریح : جناب نبي کریم ﷺ په دغه حدیث مقدسه کي مسلمانانو ته فرمایلي دي چي تاسو داعمال صالحوو په

---

[1] وعن ابي هريرة قال : قال رسول الله ﷺ بادروا..... الخ . مشكوة ج ۲ صـ ۴۶۲ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولو کي تلوار کوئ ځکه که چیري فتنو ظهور وکړی
داسي فتنې لکه د تورې شپې حصې یعني دغه فتنې تر
تورې شپې لا زیات ظلمت لري د اصلاح او فساد درك یې
نه معلومیږي ، نه سبب دجنگ نه سبب دخلاصوالي
معلومیږي په دغسي وخت کي مسلمانان په مختلفو
تکالیفو اوتشویشاتو کي وي نه عبادت پر ښه طریقه
کولای سي نو دفع ددغه فتنو کولای سي ځکه چي دده
داعمالو په وجه پیښه ده .

ملاعلي قاري رح فرمایې زیات قتلونه، یا دیني اختلافات
واقع سي په مابین کي دمسلمانانو ، سهار به مؤمن وي
ماښام به د بدو اعمالو یا بدو خبرو په وجه کافر وي
یاماښام به مؤمن وي او سهار به کافر وي خپل مقدس او
باعزته دین د دنیا لپاره خرڅوي ، نو تاسي باید په دغه
وخت کي د اعمال صالحوو طرفته سبقت وکړي
دخبرو څخه دکفارو او بدو اعمالو څخه ځان وساتئ .

او دا ټوله حالت نن سبا واقع دی ،الله تعالی ﷻ مسلمانانو
ته اولا هدایت او بیا حفاظت ورنصیب کړي . آمین

(c) ketabton.com: The Digital Library

﴿۳۸﴾ قیامت ته نژدې به پر دین عمل کولو والا داسي په تکلیف وي لکه د اور سکروټي چي یې په لاس کي وي :

﴿ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ يَأْتِيْ عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ اَلصَّابِرُ فِيْهِمْ عَلٰى دِيْنِهِ كَالْقَابِضُ عَلَى الْجَمْرِ ﴾ [1]

ترجمه : نبي کریم ﷺ فرمایلي دي چي پر خلګو باندي به داسي زمانه راسي چي (په دغه زمانه کي به) پر خپل دین باندي صبر کونکی (عمل کونکی) داسي وي لکه سکروټه د اور چي یې په لاس کي اخیستې وي (یعني پر دین عمل کونکی مؤمن به په دغه اندازه په عذاب کي وي).

لغات : اَلْقَابِضُ: د باب ضرب څخه یوشی په لاس باندي نیول .

اَلْجَمَرْ : جمع دجمرة په معنی دسکروټي .

تشریح : ددې حدیث مقدسه مطلب دادی چي نبي کریم ﷺ فرمایي چي په آخره زمانه کي به نارواوي داسي عامي سي چي خلګ به د دین څخه نفرت کوي د خلګو اعمال نه بلکه عقائد به هم خراب سي لکه مخکي حدیث شریف کي

---

[1] عن انس قال : قال رسول الله ﷺ یاتي ...... الخ . مشکوة ج ۲ صـ ۴۵۹ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرو ما هم په دعاوو کې یاد لرئ

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library